

ОТВЪД ДОКАЗАТЕЛСТВАТА

Оценка на достоверността в системите за предоставяне на закрила в ЕС

**Response
to Vulnerability
in Asylum**

Избрани откъси от пълния доклад

Този превод е изготвен в рамките на проекта “Уязвими лица, търсещи закрила”, съфинансиран от Европейския бежански фонд.

Пълният доклад е достъпен на **Refworld**.

<http://www.refworld.org/docid/519b1fb54.html>

© Върховен комисариат за бежанците на Обединените нации
Регионално представителство в Централна Европа, май 2013 г.

Снимка: © UNHCR

Оформление и дизайн: BakOS DESIGN

Съдържание

1. Въведение	4	3. Фактори, които влияят на вземащия решенията	23
2. Лично и общо положение на кандидата	4	3.1 Вземащият решенията	23
2.1 Ограничения и вариации при човешката памет	5	3.1.1 Мисловен процес при вземащия решенията	24
2.1.1 Реконструкция	5	3.1.2 Лично и общо положение на вземащия решенията	24
2.1.2 Спомени за ‘факти’: дати и предмети.....	7	3.1.3 Душевно състояние на вземащия решенията	25
2.1.3 Емоции и запомняне	8	3.2 Политическа, обществена и институционална среда	26
2.1.4 Разказване	8	3.3 Повторяемост на задачата.....	27
2.2 Въздействие на травмата върху паметта и поведението	9	3.4 Закоравяване спрямо разглеждането на молби, умора от оценките на достоверността, емоционално дистанциране, стрес и косвена травма	28
2.3 Страх и липса на доверие	13	4. Заключение	30
2.4 Културна среда и обичаи	14	Анекси	30
2.5 Образование	16		
2.6 Пол	17		
2.7 Сексуална ориентация и/или полова идентичност	19		
2.8 Стигма и срам	21		
2.9 Други аспекти на положението на кандидата, като възраст, градски или селски произход, професия, социално-икономическо положение, вероизповедание.....	22		

1. Въведение

Както е посочено в Глава 2 „Оценка на достоверността: цели и принципи“, решаващият орган няма неограничени възможности по отношение на оценката на достоверността в хода на производството за предоставяне на закрила. Когато се оценява достоверността, трябва да се спазват основните права на кандидата и да се съблюдават определени правни принципи и стандарти. Това, от своя страна, налага при разглеждането на молбата, включително оценката на достоверността, да се вземат предвид:

- 1 личното и общото положение на кандидата; и
- 2 факторите, които влияят на вземащите решенията.

При оценяване на достоверността тези фактори и обстоятелства трябва винаги да се разглеждат в тяхната съвкупност във връзка с всички аспекти на оценката.¹ В следващите параграфи всеки от тях е представен поотделно.

¹ Съответните процесуални обстоятелства са анализирани в следващите глави и са обсъдени в светлината на личното и общото положение на кандидата и на изложените тук фактори, които са важни за вземащите решенията. Трябва обаче да се отбележи, че възрастта на кандидата – млад или възрастен – не е включена в анализа по същество в настоящото изследване, тъй като не попада в обхвата на доклада. Достатъчно е да се посочи, че възрастта е фактор, който при оценката на достоверността следва да се отчита от гледна точка на ориентира във времето: към момента на настъпване на събитията, свързани с кандидата, и към момента на провеждане на производството; Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.12.

2. Лично и общо положение на кандидата²

Очакванията по отношение на способността на кандидата да обоснове молбата си, показателите, използвани за оценяване на достоверността на декларираното от кандидата, както и критериите за определяне дали да се приложи спрямо него принципът на съмнението в полза на кандидата се основават на допускания за човешката памет, поведение, ценности, нагласи, възприятия и реакции спрямо риска, както и на начина на представяне на истинска история.³ Общоприето е наистина допускането, че човешката памет, поведение и възприятия съответстват на определена норма и всяко отклонение от тази норма може да е показателно за липса на достоверност. Научните изследвания в областта на психологията обаче показват, че обичайните допускания на интервюистите и вземащите решенията може да се разминават с това, което сега е известно за човешката памет, поведение и възприятия. И обратното – според някои научни изследвания такава норма не съществува, като човешката памет, поведение и възприятия варират в широк диапазон, непредвидими са и се влияят от редица фактори и обстоятелства.⁴

За да вземе предвид личното и общото положение на кандидата, вземащият решенията трябва да съумее да премине отвъд различни

² Терминът „лично положение“ не е употребен като синоним на „биографични данни“ или „самоличност“; това е много по-широко понятие и обхваща произхода на кандидата и преживяванията му, както и тези на лица в подобно положение (например, съседи, членове на семейството, приятели и членове на едни и същи или сходни социални, религиозни или политически групи). „Общото положение“ на кандидата включва условията в квартала, региона и страната на произход, както и условията в държавата членка. За по-задълбочено обяснение вижте глава 2 „Оценка на достоверността: цели и принципи“.

³ J Herlihy, K Gleeson, S Turner, 'What Assumptions about Human Behaviour Underlie Asylum Judgments?', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 3, 2010 г., с. 351–66, на с. 351.

⁴ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

препятствия, свързани с географски, културни, социално-икономически, образователни и религиозни аспекти, както и да отчете различни лични преживявания, темпераменти и нагласи.⁵ Тези фактори и обстоятелства са свързани с множество области на знанието, сред които невробиология, психология, изследвания в областта на пола и културата, антропология и социология. Следователно, цялата оценка трябва да се позовава на информация, извлечена от съществен обем емпирични доказателства в съответните области.

Необходимо е интервюистите и вземащите решенията да разглеждат личното и общото положение на кандидата във връзка с всички елементи на разглеждането на молбата, включително и оценката на достоверността. Този подход всъщност представлява законово изискване.⁶

2.1 Ограничения и вариации при човешката памет

От кандидатите се изисква да си спомнят относими факти от миналото и настоящето, за да обосноват молбата си. За тази цел е нужно да разчитат на паметта си. Желателно е вземащите решенията да имат реалистични очаквания за това какво би трябвало да знаят и да помнят кандидатите. Има предположения, че е вероятно някои от вземащите решенията да имат нереалистични очаквания за това какво би трябвало да могат да помнят кандидатите.⁷

⁵ S Conlan, S Waters, K Berg, *Difficult to Believe: The Assessment of Asylum Claims in Ireland*, Irish Refugee Council, 2012 г.

⁶ Член 8, ал. 2 (а) от Директивата относно процедурата: „Държавите членки гарантират, че (а) молбите са разглеждани и решенията са взети индивидуално, обективно и безпристрастно.“ Член 4, ал. 3 от Директивата относно минималните стандарти (Квалификационна директива): „Оценяването на молбата за международна закрила следва да бъде извършено на лично основание“. Член 13, ал. 3 (а) изисква от държавите членки „да гарантират, че лицето, водещо интервюто, е достатъчно компетентно, за да вземе предвид, доколкото това е възможно, личното положение или общите обстоятелства по молбата, включително културната среда или уязвимостта на кандидата“.

⁷ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, 2010 г., том 22, № 4, с. 469–511. Вж. глава 4 „Събиране на фактите“ за примери за това изследване.

Множество изследвания в областта на психологията показват, че способността на отделните лица да регистрират, съхраняват и извикват в съзнанието си спомени варира в много широк диапазон.⁸ Някои хора като че ли по-лесно си припомнят преживяванията отколкото други. Наистина за някои е много трудно да си спомнят факти и събития от миналото. Освен това от изследванията в психологията става видно, че може да се окаже трудно да се извикат в паметта и да се възпроизведат с точност дори и най-важните, травматични или неотдавнашни събития в живота.⁹ Липсата на последователност, пропуснати подробности и бели петна в спомените са естествено явление за начина, по който човек регистрира, съхранява и извиква в съзнанието си спомените.

По-долу са представени някои основни характеристики на нормалната памет – като се изключва травматичната памет – които са описани в резултат от изследвания в психологията и имат отношение към оценката на достоверността.

2.1.1 Реконструкция

Спомените представляват преживените от хората събития; те не са запис на самите събития.¹⁰ Съдържанието на спомена отразява съзнателното и несъзнателното преживяване на събитието от човека и това съдържание може да е различно в отделните моменти на извикване на спомена.¹¹ При автобиографичната памет към момента на създаване на спомените се създава цялостна конструкция, формира се знанието за живота на индивида: например, за училище, работа, приятели, пътувания,

⁸ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309, където се цитира E Tulving, *Episodic and Semantic Memory*, New York Academic Press, 1972 г., с. 381–403.

⁹ C A Morgan-III, et al., 'Accuracy of Eyewitness Memory for Persons Encountered during Exposure to Highly Intense Stress', *International Journal of Law and Psychiatry*, том 27, № 3, 2004 г., с. 265–79; T Valentine, J Mesout, 'Eyewitness Identification under Stress in the London Dungeon', *Applied Cognitive Psychology*, том 23, № 2, 2009 г., с. 151–61.

¹⁰ M. Conway, E. Holmes, *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*, Leicester: The British Psychological Society Press, 2008 г., с. 2.

¹¹ M Conway, E Holmes, *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*, Leicester: The British Psychological Society Press, 2008 г., с. 2.

постижения или неуспехи и преживени събития.¹² В автобиографичната памет визуалната, словесната и слуховата информация не се запечатва като точно копие на преживяното към дадения момент, а се реконструира под формата на словесен разказ към момента на извикване на събитието в паметта.¹³

Генерираните посредством процеса на реконструкция спомени са различни по съдържание и последователност. Няма две еднакви реформулировки, т.е. неизбежно е да има разминавания.¹⁴ Автобиографичните спомени представляват тълкувателен продукт, който се влияе и реконструира според това, което се знае.¹⁵ Това означава, че автобиографичните спомени се променят във времето, като понякога промените са значителни.¹⁶ Естествено е след всяко събитие спомените да се влошават, тъй като се забравят подробности. Това може да се промени чрез *репетиции*, т.е. като се говори за събитието. Едни спомени може да избледнеят, други – да се изкривят, а трети – да станат още по-ярки.¹⁷

¹² M Conway, E Holmes, *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*, Leicester: The British Psychological Society Press, 2008 г., с. 2.

¹³ Въпреки че може да извиква в паметта част от сетивното преживяване на оригиналното събитие: J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 175. M Conway, E Holmes, *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*, Leicester: The British Psychological Society Press, 2008 г.

¹⁴ S Black, L J Levine, T M Lauhere, 'Autobiographical Remembering and Hypernesia: A Comparison of Older and Younger Adults', *Psychology and Ageing*, том 14 № 4, 1999 г., с. 671–82.

¹⁵ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511 на с. 470. Вижте и J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection' *International Journal of Refugee Law*, том 21, 2009 г., с. 171–92; J Cohen, 'Errors of Recall and Credibility of Testimony: Can Omissions and Discrepancies in Successive Statements Reasonably Be Said to Undermine Credibility of Testimony', *Medico-Legal Journal*, том 69, № 1, 2001 г., с. 25–34.

¹⁶ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511. Вижте и съдебни решения, в които се отчита въздействието на времето върху паметта: *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic*, IT-96-23-T and IT-96-23/1-T, Trial Judgement, 22 февр. 2001 г., параграф. 564, цитирано в *Levrincova, Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 140.

¹⁷ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 491.

Хората си спомнят повече подробности при повторни извиквания в паметта, което е известно като хипермнезия.¹⁸ Резултатите от научни изследвания показват, че при повторно извикване в паметта оригиналният вариант се появява с по-малко дословни повторения, но с много нови подробности.¹⁹ Това означава, че липсващата информация при първоначалното интервю може да е показателна не за непоследователност, а за нормалното функциониране на паметта.²⁰ Смесените или генеричните спомени, известни като *схематични спомени*, може да се състоят от сливането на отделни конкретни епизоди.²¹ До такива спомени може да се стигне независимо дали преживяното събитие е печално, значимо или съвсем обикновено.²² Следователно, е възможно да се окаже изключително трудно да се извикат в паметта отделни епизоди, които са се повтаряли, както и в спомена да липсват цели епизоди.²³

При по-младите хора спомените са по-уязвими, тъй като са свързани с по-скорошни преживявания.²⁴ По-възрастните може да имат по-стабилни

¹⁸ D G Payne, 'Hypernesia and Reminiscence in Recall: A Historical and Empirical Review', *Psychological Bulletin*, том 101, № 1, 1987 г., с. 5–27; 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 495.

¹⁹ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, 'Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal memories', *Applied Cognitive Psychology*, том 14, № 5, 2000 г., с. 435–54.

²⁰ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 496: „Силата на явлението хипермнезия/ реминисценция е послужила като основание за екипа изследователи, за да изведат категоричното заключение, че с оглед на криминалистичния анализ „ако в показанията на даден свидетел има противоречия поради добавяне на информация, това не бива да води до намаляване на доверието към свидетеля.“:препратка към R с. Kern, T M Libkuman, H Otani, 'Memory for Negatively Arousing and Neutral Pictorial Stimuli Using a Repeated Testing Paradigm', *Cognition & Emotion*, том 16, № 6, 2002 г., с. 749–67.

²¹ A Baddeley, M W Eysenck, M C Anderson, *Memory*, Hove: Psychology Press, 2009 г. Вижте и J A List, 'Age and Schematic Differences in Reliability of Eyewitness Testimony', *Development Psychology*, том 22, № 1, 1986 г., с. 50–7.

²² H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 482.

²³ S Bidrose, G S Goodman, 'Testimony and Evidence: A Scientific Case Study of Memory for Child Sexual Abuse', *Applied Cognitive Psychology*, том 14, № 3, 2000 г., с. 197–213, на с. 209.

²⁴ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, 'Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal memories', *Applied Cognitive Psychology*, том 14, № 5, 2000 г., с. 435–54.

спомени, но и те разчитат повече на познанията си и по-малко на динамичната реконструкция на преживените събития.²⁵

2.1.2 Спомени за 'факти': дати и предмети

Паметта за факти е по-добра отколкото паметта за източника на фактите,²⁶ което означава, че да попитате някого как е стигнал до даден факт не е добрият начин да проверите какво знае. Добре известно е колко ненадеждна е паметта за времева информация, като дати, часове, честота, продължителност и последователност;²⁷ лични имена; дословно възпроизвеждане на словесен обмен; периферна информация;²⁸ и вида на обикновени предмети; извикването на такива спомени може да се окаже трудно или невъзможно.²⁹

Човек си спомня дати, честота и продължителност почти винаги благодарение на заключения, допускания и изчисления, поради което възпроизвеждането рядко е точно.³⁰ Това важи за автобиографичните преживявания и други събития.³¹ Може да си спомним с точност дати, ако, например, целенасочено ги съхраним в паметта си и редовно си ги припомним, както някои правят във връзка с дати на рождени дни и годишнини. Има обаче множество научни доказателства, че датите, които хората запечатват в паметта си по този начин, са свързани с

²⁵ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, 'Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal Memories', *Applied Cognitive Psychology*, том 14, № 5, 2000 г., с. 435–54.

²⁶ J S McIntyre, & F I M Craik, 'Adult Age Differences for Item and Source Information', *Canadian Journal of Psychology*, том 41, № 2, 1987 г., с. 175–92.

²⁷ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511.

²⁸ S A Christianson and M A Safer, 'Emotional Events and Emotions in Autobiographical Memories', in D C Rubin (ed.), *Remembering our Past: Studies in Autobiographical Memory*, Cambridge, 1995 г., с. 218–41.

²⁹ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 470.

³⁰ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 470 и с. 475, където се цитират редица изследвания.

³¹ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511 на с. 471–2 цитира редица изследвания, които представят доказателства за неточности в спомените за дати на рождени дни и публични събития.

нещо много лично. Обикновено не запечатваме в паметта си дати на събития, включително на такива, които са ни травмирали или разтърсили емоционално.³² Например, ако се опитаме да посочим датата на дадено събитие или да опишем продължителността или честотата му, обикновено правим приблизително изчисление. Малко вероятно е изчисленията ни да са точни, което обаче не е показателно непременно за липса на достоверност. Причината може да е, че човек искрено се опитва да извика информацията в паметта си. Ако след време пак ни помолят да посочим датата на същото събитие или да го опишем, отново ще направим изчисленията и е възможно отговорът ни да е различен.³³ Подобна непоследователност може да подсказва, че човек се опитва да си спомни какво всъщност е преживял, а не какво е казал предишния път.

Личните имена се запомнят трудно.³⁴ Въпреки че хората се различават съществено по отношение на способността си да помнят лични имена, често забравяме дори имената на приятели и познати; някои се отличават с изключително ниска способност да си спомнят лични имена. Такава неспособност не е непременно показателна за липса на достоверност, а само илюстрира, че личните имена се запомнят трудно.

Човек има склонността да си спомня онези елементи от събитието, които са привлекли вниманието му, и то поради субективни причини. Не е вероятно човек да си спомня с точност подробности, които не са били във фокуса на вниманието му, дори и да са били в обхвата на зрението и слуха му.³⁵ Ето защо вземащите решенията не бива да очакват от кандидатите да са запомнили всеки детайл от събитието, дори и да преценяват, че даден детайл е *запомнящ се*.³⁶

³² H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010, с. 469–511, на с. 473.

³³ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010, с. 469–511, на с. 491.

³⁴ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010, с. 469–511, на с. 486–8.

³⁵ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010, с. 469–511, на с. 484.

³⁶ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010, с. 469–511, на с. 483.

Множество проучвания показват, че хората имат изключително лоша визуална памет за обикновени предмети, тъй като паметта им не регистрира информация, за която преценяват, че няма да послужи за нещо полезно.³⁷ Това важи за случаите, когато за да се оцени достоверността, се изисква от кандидатите да описват обикновени предмети, като валута, документи за самоличност и др. Това може да се установи и по отношение на по-големи обекти, които ни заобикалят, като сгради, мостове и др. Неспособността да се опишат такива обикновени предмети/обекти не би трябвало непременно да навежда на мисълта за липса на достоверност. Обикновено спомените на човек за средата му се организират около ключови ориентири, като паметник или супермаркет, но това може и да изкриви спомените за разстояния, размери и пространствено разположение.³⁸

2.1.3 Емоции и запомняне

Въпреки че умерените емоции могат да подсилат паметта ни за събития, силните емоции могат да навредят на способността за кодиране³⁹ на спомените.⁴⁰ Извикването в паметта на автобиографични спомени се влияе от настроението. Например, ако човек е депресиран, е по-вероятно да си спомня по-скоро отрицателни, а не положителни преживявания.⁴¹

³⁷ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 480.

³⁸ M Conway and E Holmes, *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*, Leicester: The British Psychological Society Press, 2008 г., с. 21, за преглед на изследванията.

³⁹ AllPsych Online Dictionary определя кодирането като преобразуване на информацията в цел съхраняването ѝ в паметта.

⁴⁰ J Herlihy, S Turner, 'Asylum Claims and Memory of Trauma: Sharing our Knowledge', *The British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 3–4 на с. 3; T Valentine, J Mesout, 'Eyewitness Identification under Stress in the London Dungeon', *Applied Cognitive Psychology*, том 23, № 2, 2009 г., с. 151–61; K A Deffenbacher, S D Penrod, B H Bornstein and E KMcGorty, 'A Meta-Analytic Review of the Effects of High Stress on Eyewitness Memory', *Law and Human Behaviour*, том 28, № 6, 2004 г., с. 687–706.

⁴¹ J M G Williams, T Barnhofer, C Crane, D Hermans, F Raes, E Watkins and T Dalgliesh, 'Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder', *Psychological Bulletin*, том 133, №1, 2007 г., с. 122–48.

2.1.4 Разказване

Контекстът, в който спомените се извикват в паметта, направлява реконструкцията им. Когато хората разказват събития, те може да ги представят от различен ъгъл в зависимост от слушателите и целите.⁴² Това обяснява защо е възможно да се появят противоречия между казаното на по-ранен и на по-късен етап в условията на различни обстоятелства или пред различни хора.

Паметта се влияе от естеството на въпроса или подсещащата реплика, използвани за получаване на информация, като въпроси от отворен или затворен тип, както и начина на задаване на въпроса. Спомените са податливи на внушения,⁴³ което е още по-силно, когато интервюираното лице е стресирано, с ниско самочувствие или възприема интервюиста като човек с критична или отрицателна нагласа.⁴⁴ Според научните данни има различия в излагането на информацията в зависимост дали се представя устно в хода на интервюто или чрез попълване на формуляр.⁴⁵ Поведението на интервюиста и възприятието за намеренията му влияят на извикването на спомените.⁴⁶ И така, много е вероятно при повторните интервюта или писмените изявления да се появят противоречия, които се дължат на формата и процеса на разпит и нямат нищо общо с това, доколко може да се вярва на лицето, или с достоверността на разказаното от него.

⁴² M Eastmond, 'Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research', *Journal of Refugee Studies*, том 20, № 2, 2007 г., с. 248–64; B Tversky, E J Marsh, 'Biased Retellings of Events Yield Biased Memories', *Cognitive Psychology*, том 40, № 1, 2000 г., с. 1–38.

⁴³ G Gisli, *The Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony*, Chichester: J Wiley and Son, 1992 г.; E Loftus, 'Planting Misinformation in the Human Mind: A 30-year Investigation of the Malleability of Memory', *Learning & Memory*, том 12, № 4, 2005 г., с. 361–6. прегледайте и J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 181 и J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

⁴⁴ J Baxter, J Boon, C Marley, 'Interrogative Pressure and Responses to Minimally Leading Questions', *Personality and Individual Difference*, том 40, № 1, 2006 г., с. 87–98.

⁴⁵ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511 на с. 506.

⁴⁶ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, №1, 2007 г., с. 75–81; D Bögner, C Brewin, J Herlihy, 'Refugees' Experiences of Home Office Interviews: A Qualitative Study on the Disclosure of Sensitive Personal Information', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, том 36, № 3, 2009 г., с. 519–35.

Има множество изследвания за функционирането на паметта, чиито резултати показват, че „разказваните истории може да търпят промени поради множество причини и тези промени не са непременно показателни, че лицето лъже.“⁴⁷ Всъщност научните данни сочат, че твърде необичайно е точното възпроизвеждане, а не вариациите, които са по-често срещани.

2.2 Въздействие на травмата върху паметта и поведението

За кандидатите за международна закрила е по-вероятно отколкото за другите хора⁴⁸ да са преживели травматични събития.⁴⁹ В литературата по психология се посочва, че спомените от травматични събития се различават съществено от обикновените спомени.⁵⁰ Има множество доказателства, че необходимостта от справяне с травматичните преживявания се отразява на паметта.⁵¹ Има и съществени научни

⁴⁷ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

⁴⁸ Например S Dahl, A Mutapcic, B Schei, 'Traumatic Events and Predictive Factors for Posttraumatic Symptoms in Displaced Bosnian Women in a War Zone', *Journal of Traumatic Stress*, том 11, № 1, 1998 г., с. 137–45; C Gorst-Unsworth, E Goldenberg, 'Psychological Sequelae of Torture and Organised Violence Suffered by Refugees from Iraq. Trauma-Related Factors Compared with Social Factors in Exile', *The British Journal of Psychiatry*, том 172, № 1, 1998 г., с. 90–4; M Hollifield, T Warner, N Lian, B Krakow, J H Jenkins, J Kesler, J Stevenson, J Westermeyer, 'Measuring Trauma and Health Status in Refugees: A Critical Review', *Journal of the American Medical Association*, том 288, № 5, 2002 г., с. 611–21.

⁴⁹ American Psychiatric Association, *DSM-IV-TR: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 2000 г.: „В Наръчника за диагностика и статистика, един от двата основни международни наръчника, използвани за психиатрично диагностициране, травматичното преживяване се определя като преживяване, при което „лицето е преживяло, било е свидетел на или е било изправено пред събитие или събития с действителна смърт или заплаха за смърт или сериозно нараняване или заплаха за физическата цялост на лицето или на други хора“.

⁵⁰ J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 176; J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76.

⁵¹ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309; вижте и Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, June 2012, параграфи 64 и 92.

доказателства, които показват въздействието на травмата върху способността да се извикват спомените и върху поведението.⁵²

Посттравматичното стресово разстройство включва симптоми на опечаляващо повторно преживяване на събитията, сетивно кодиране на събитията, съзнателно или несъзнателно избягване на спомените за събитието, понижена способност за концентрация и други симптоми на свръхвъзбуда.⁵³ Човек може да изпитва такива затруднения, без непременно да отговаря на целия набор от критерии за психиатрична диагноза.⁵⁴

Хората, преживели травматични събития, често показват симптома на избягването: избягват да мислят и да говорят за събитието и/или избягват ситуации, които могат да отключат спомена.⁵⁵ Това е естествена стратегия за оцеляване, която трябва да са потиска, за да може по-лесно да се установи нужната информация по време на интервюто. За кандидата споделянето на такива травмиращи спомени може да се окаже изключително трудно, много потискащо и с потенциален риск за вреди.⁵⁶ Освен това е възможно кандидатът въобще да не осъзнава, че избягва отключващите фактори или ситуации, за които е вероятно повторно да извикат в паметта травмиращите спомени.⁵⁷ Стремещт да се избягват тези фактори или ситуации може да обясни привидното нежелание на

⁵² J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76.

⁵³ American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th edn.), Washington DC: American Psychiatric Association, 1994; вижте и *Australian Government*, Guidance on Vulnerable Persons, Migration Review Tribunal and Refugee Review Tribunal, юни 2012 г., параграф 79.

⁵⁴ J Herlihy, S Turner, 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?', *Torture*, том 16, № 2, 2006 г., с. 81–92 на с. 86.

⁵⁵ American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th edn.), Washington DC: American Psychiatric Association, 1994 г.; вижте и Шведски съвет по миграция (Migrationsverket), *Основано на пола преследване: Насоки за разследване и оценяване на нуждите на жените от закрила*, 28 март 2001 г., с.14: „Описанието на верижна поредица от събития може да не е толкова подробно или конкретно, тъй като жената може да не иска да си припомня всички подробности и обстоятелства. Това трябва да се има предвид при оценяване на представената от нея информация.“

⁵⁶ J Herlihy, S Turner, 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?', *Torture*, том 16, № 2, 2006 г., с. 81–92 на с. 83.

⁵⁷ J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76.

кандидата да отговори на въпрос, пропускането на важна информация в показанията, неясноти и очевидни противоречия, ако кандидатът си спомни за относими факти на по-късен етап на производството за международна закрила.⁵⁸

Резултатите от научни изследвания показват също, че е възможно кандидати, които са преживели травматични събития, да страдат от дисоциация.⁵⁹ Дисоциацията може да настъпи или по време на травматичното събитие, или когато човек си спомня за него.⁶⁰ Ако настъпи по време на травматичното събитие, може да попречи на кодирането на събитието в паметта. Възможно е кандидатът да има дисоциативна амнезия – това е невъзможност да си спомни всички или някои елементи на преживяната травма, тъй като събитието или части от него не са кодирани в паметта. Дисоциацията може да бъде причина за липсата на подробности, за неяснота, противоречия или празноти в спомена за събитието.⁶¹ Възможно е да настъпи дисоциация в момента, когато от кандидата се очаква да извика в паметта си травматичното

⁵⁸ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–81; вижте и Европейска учебна програма в областта на убежището (ЕАС) модул 7, т. 4.2.5: „Травматизираните хора може да не желаят да представят и да обсъждат всички подробности от преживяното от тях. [...] Един от диагностичните признаци за посттравматично стресово разстройство е, че лицето се стреми да не води разговори по въпроси, свързани с травмата. По време на интервюто е възможно кандидатът да премине към тактиката на избягване на отговор.“

⁵⁹ Дисоциацията се описва като „нарушение в обичайно интегрираните функции на осъзнаване, памет, цялостност или възприятие на заобикалящата действителност.“ American Psychiatric Association, *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th edn), Washington DC: American Psychiatric Association, 1994 г.; D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–8.; Вижте за справка J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

⁶⁰ *Zubeda v. Ashcroft*, 333 F.3d 463, 476-77 (3rd Cir. 2003): „Необходима е предпазливост поради множеството фактори, които биха затруднили чужденеца да представи положението си така последователно, както бихме очаквали от някого, който е..... преследван от травматични спомени, което може да наруши комуникацията между длъжностното лице и лицето, търсещо закрила, в хода на интервюто. Това важи особено за случаите, когато смятаме, че съответното лице може да се е опитало да потисне спомените и подробностите, които изведнъж са се оказали толкова важни за установяване на фактите по молбата му.“

⁶¹ J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 178; вижте и Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.5.

събитие.⁶² Той може да изглежда разсеян и дистанциран и/или да оставя впечатлението, че не желае да сътрудничи.

Кандидати, преживели травматични събития, може да изпаднат в състояние на емоционално вцепенение, при което да се дистанцират емоционално от фактите, за които говорят. Кандидатът може да изглежда безразличен. Ако не се разбира тази психологическа стратегия, е възможно безразличието да се тълкува погрешно като показателно за липса на достоверност.⁶³ Кандидатите може да реагират по други начини, които да изглеждат странни на тези, които не са запознати с психологическите механизми за справяне – например, смях, усмивки, хилене или пълно мълчание.⁶⁴ Това е само една от причините защо на вземащите решенията се обръща внимание да не разчитат на поведението като показател за достоверност.

Спомените от травматични събития може да се различават качествено от други автобиографични спомени.⁶⁵ Възможно е кандидатът да не е съхранил в паметта си словесен разказ за травмата, а да помни само сетивни впечатления, като преживявания, усещания, звукове, миризми

⁶² D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–8; вижте и *Falcon Rios v. Canada*, CAT/C/33/D/133/1999, 17 дек. 2004 г., параграф 8.5: „Според становището на Комисията неяснотата, на която се позовават длъжностните лица, може да се приеме като резултат от психологическата уязвимост на просителя, посочена в доклада; още повече, тази неяснота не е толкова съществена, че да доведе до заключението, че не може да се има доверие на просителя.“

⁶³ J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 177; вижте и *Sheikh v. Canada* (Minister of Citizenship and Immigration) [2000 г.] FCJ № 568 т. 28 (Federal Court of Canada), цитирано в H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511 на с. 469.

⁶⁴ ЕАС модул 7, т. 4.2.5.

⁶⁵ Сред кандидатите за международна закрила се установява по-високо от нормалното разпространение на психични здравословни проблеми. Кандидатът може да има симптоми на психични здравословни проблеми, свързани с преживявания в страната на произход, по време на бягството и/или в предполагаемата страна на убежище. Не бива да се забравя, че стресът, тревожността, депресията и недостатъчният сън могат да влошат автобиографичната памет и да променят поведението. Вижте M Fazel, J Wheeler, J Danesh, 'Prevalence of Serious Mental Disorder in 7000 Refugees Resettled in Western Countries: A Systematic Review', *Lancet*, том 365, № 9467, 2005 г., п. 1309–14; M J Ouimet, M Munoz, L Narsiah, V Rambure, J A Correa, 'Pathologies courantes chez les demandeurs d'asile à Montréal: prévalence et facteurs de risque associés', *Canadian Journal of Public Health*, том 99, № 6, 2008 г., с. 499–504; J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

или визуални образи като ретроспекции и кошмари.⁶⁶ Подобни спомени не изплуват в паметта неволно, а се провокират от отключващи или напомнящи за травматичното събитие фактори. Когато се отключи споменът, лицето може да преживее повторно част от събитието така, сякаш се случва в настоящето.⁶⁷ Това обяснява защо е възможно преживял травма кандидат да не може да представи цялостен словесен разказ за случилото се, тъй като такъв разказ не съществува; това означава, че от преживяното могат да се предадат единствено фрагменти или впечатления.⁶⁸ Тъй като сетивните впечатления не изплуват неволно в съзнанието, е вероятно при различните интервюта спомените да оживяват по различен начин.

Когато хората преживяват травматични събития, те обикновено запомнят едни подробности за сметка на други. Вероятно е да си спомнят по-добре съществени подробности, които са привлекли вниманието им, и

⁶⁶ C Brewin, J D Gregory, M Lipton, N Burgess, 'Intrusive Images in Psychological Disorders: Characteristics, Neural Mechanisms and Treatment Implications', *Psychological Review*, том 117, № 1, 2010 г., с. 210–32; J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309 се позовава на няколко изследвания. Вижте и J Herlihy, S Turner, 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?', *Torture*, том 16, № 2, 2006 г., с. 81–92 на с. 86. J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76; вижте и Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.5.

⁶⁷ J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 176.

⁶⁸ J Herlihy, S Turner, 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?', *Torture*, том 16, № 2, 2006 г., с. 81–92 на с. 86; вижте и ЕАС модул 7, т. 4.2.5: "Това означава, че когато кандидат е интервюиран и му се задава въпрос за травматично преживяване и спомените му са изцяло или предимно разпокъсани, е много вероятно да не може да изложи цялостен словесен разказ за преживяното, тъй като такъв не съществува. Кандидатът ще сподели само фрагменти и впечатления, за които е вероятно да предизвикат същите чувства, които е имал по време на оригиналното преживяване."

по-слабо – периферни подробности.⁶⁹ От научните изследвания е видно, че по-често може да има противоречия при периферните подробности.⁷⁰

Задържането, независимо дали е в страната на произход, или в приемащата страна, може да повлияе на способността да се запомнят и възстановят конкретни подробности от събитията. Когато при преследването е имало много случаи на задържане, за кандидата може да се окаже трудно да ги разграничи, особено когато събитията са сходни. Има доказателства от изследвания на паметта, които сочат,⁷¹ че хората разчитат на общите си знания или схематичната памет за ситуациите и е вероятно да предпочитат да разчитат на тях, а не на спомените за конкретни събития,⁷² особено ако спомените са мъчителни.⁷³

Вероятно е обичайната променливост в паметта да се засили, когато кандидатът е преживял травма.⁷⁴ Нарушената памет и концентрация са два от симптомите на посттравматичното стресово разстройство. Точността на спомените може да се повлияе и от други симптоми,

⁶⁹ J Herlihy, S Turner, 'Asylum Claims and Memory of Trauma: Sharing our Knowledge', *The British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 3–4 на с. 3; вижте и Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал,, март 2012 г., параграф 4.3.

⁷⁰ J Herlihy, S Turner, 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?', *Torture*, том 16, № 2, 2006 г., с. 81–92 на с. 86 & 88; J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 179; S A Christianson, E F Loftus, H Hoffman, G R Loftus 'Eye Fixations and Memory for Emotional Events', *Journal of Experimental Psychology, Learning, Memory and Cognition*, том 17, № 4, 1991 г., с. 693–70.

⁷¹ За повече информация вижте точката за реконструкцията, по-специално схематичната памет.

⁷² J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76.

⁷³ J M G Williams, 'Capture and Rumination, Functional Avoidance, and Executive Control (CaRFAX): Three Processes that Underlie Overgeneral Memory', *Cognition & Emotion*, том 20, № 3–4, 2006 г., с. 548–68.

⁷⁴ *Tala v. Sweden*, CAT/C/17/D/43/1996, 15 ноември 1996 г., параграф 10.3.

свързани с преживяната травма, като депресия,⁷⁵ тревожност, нарушения в съня, кошмари, главоболия, сърдечносъдови симптоми, болка и мозъчна травма.⁷⁶

Трябва да се отбележи също, че и психологическите и физическите ефекти от травмата могат да се отразят на поведението на кандидата.

Както в националната,⁷⁷ така и в международната⁷⁸ съдебна практика, както и в съдебни насоки⁷⁹ се отчита фактът, че необходимостта да преодолееш травматични преживявания се отразява на паметта. Посочва

⁷⁵ Научните изследвания сочат, че депресията влияе съществено на паметта, което може да обясни липсата на подробности и на последователност в разказа на кандидата. По-специално, депресията е свързана с „най-общата памет“, когато лицата се затрудняват с извикването в паметта на конкретни спомени.“ Вижте L Wilson-Shaw, N Pistrang, J Herlihy, 'Non-Clinicians' Judgments about Asylum Seekers' Mental Health: How do Legal Representatives of Asylum Seekers Decide When to Request Medico-Legal Reports?', *European Journal of Psychotraumatology*, том 3: 18406, 2012 г.; J M G Williams, T Barnhofer, C Crane, D Hermans, F Raes, E Watkins, T Dalgleish, 'Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder', *Psychological Bulletin*, том 133, № 1, 2007 г., с. 122–48; Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.7.

⁷⁶ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, № 3, 2001 г., с. 293–309.

⁷⁷ *Prosecutor v. Alfred Musema (съдебно решение по обжалване)*, ICTR-96-13-A, 16 ноември 2001 г., параграф 20, цитирано в Rosemary Byrne, 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals', *International Journal of Refugee Law*, том 19, № 4, декември 2007 г., с. 609–38. Вижте и *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic*, IT-96-23-T and IT-96-23/1-T, (съдебно решение), 22 февр. 2001 г., параграфи 564 и 679, цитирано в Levricova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 95: Поради естеството на преживяната от свидетелите травма, не може да се очаква от тях да си спомнят „най-малките подробности от инцидентите, като точната последователност или точните дати и часове на описваните от тях събития.“; вижте и *Prosecutor v. Alfred Musema (Appeal Judgement)*, ICTR-96-13-A, 16 ноември 2001 г., параграф 60; *Prosecutor v. Anto Furundzija* (съдебно решение), IT-95-17/1-T, ICTY, 10 дек. 1998 г., параграф 113.

⁷⁸ *A. M. v. Federal Asylum Review Board*, Върховен административен съд (Verwaltungsgerichtshof) 2005/01/0080 28.06.2005; Tribunale di Napoli, Sezione Civile I bis, 2 febbraio 2011, sentenza n. 30, (Съд на Неапол, съдебно решение № 30, 2 февр. 2011 г.); *F. C. v. Migration Office of the Ministry of Interior of the Slovak Republic*, Върховен съд на Словашката република (Najvyšší súd Slovenskej republiky) 1Sza/12/2009 26th May 2009.

⁷⁹ Австрийското правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграф 4.3: „Човек може да е имал травмиращи преживявания или да има увреждане или болест, които да променят способността му да дава показания, паметта му или способността му да наблюдава и да си спомня конкретни събития или подробности“. Вижте и параграф 5.3: „Травматичните преживявания, включително мъченията, може да повлияят на различни аспекти на случая на кандидата, сред които своевременното подаване на молбата, спазването на имиграционното законодателство или последователността в направените изявления от притисгането в Австралия. Те може да се отразят неблагоприятно на способността на кандидата да даде показания за тези събития.“

се и въздействието в следствие върху показанията и поведението на кандидата. Например, Комисията против изтезанията многократно е подчертавала, че рядко може да се очаква точност от лицата, преживели мъчения:

„Държавните власти посочват противоречия и непоследователност в разказа на лицето, но Комисията смята, че от жертвите не могат да се очаква абсолютна точност и че такива противоречия, каквито се установяват в изложенията от лицето, не са съществени и не будят съмнения относно общата правдоподобност на твърденията на лицето.“⁸⁰

Комисията, както и Международният наказателен трибунал за бивша Югославия и Международният наказателен трибунал за Руанда също посочват, че непоследователността и противоречията при съществени факти не подкопават непременно достоверността на направените от кандидата изявления.⁸¹

Възможно е кандидатът да се чувства уплашен, объркан и дезориентиран в чуждата среда. Естествената дезориентация, която човек изпитва, когато влиза във взаимодействие с административна или правна система в чужда страна, може да предизвика смущения или ограничения в спомените. Освен това е съвсем разбираемо кандидатът да се притеснява за производството за предоставяне на закрила и за изхода от него, което да повлияе на гласа и речта му, на способността му да изложи

⁸⁰ *Ismail Alan v. Switzerland*, CAT/C/16/D/21/1995, 8 май 1996 г. Вижте и *Tala v. Sweden*, CAT/C/17/D/43/1996, 15 ноември 1996 г., параграф 10.3; и *Kisoki v. Sweden*, CAT/C/16/D/41/1996, 8 май 1996 г., параграф 9.3.

⁸¹ *Haji I Haydin v. Sweden*, CAT/C/21/D/101/1997, 16 дек. 1998 г., параграф 6.7: „Комисията отбелязва, че държавните власти са установили противоречия и непоследователност в разказа на лицето, и по-нататък посочва обясненията на лицето за тези несъответствия. Комисията смята, че рядко може да се очаква абсолютна точност от жертви на мъчения, особено когато жертвата страда от посттравматичен стрес; и посочва, че принципът на абсолютната точност не важи непременно, когато несъответствията са от материално естество. Във връзка с настоящото дело Комисията смята, че представянето на фактите от лицето не буди съществени съмнения относно надеждността на правдоподобността на твърденията като цяло.“ Вижте и *Prosecutor v. Juvénal Kajelijeli (съдебно решение и присъда)*, ICTR-98-44A-T, 1 дек. 2003 г., параграф 40, където има позоваване на *Delalic et al. (Appeal Chamber)*; *Prosecutor v. Kupreskic et al. (съдебно решение по обжалване)*, IT-95-16-A, 14 ян. 2000 г. в параграф 31; *Prosecutor v. Anto Furundzija (Trial Judgment)*, IT-95-17/1-T, ICTY, 10 дек. 1998 г., параграф 113: „[...] В действителност в някои случаи противоречията може да са показателни, че се казва истината.“

съществените факти по молбата, на поведението му (може да изглежда объркан, нервен или неубедителен), или да доведе до пропуски и противоречия.⁸²

2.3 Страх и липса на доверие

Поради преживяното кандидатите за международна закрила може да нямат доверие на властите, преводачите от страните им на произход или мястото на обичайно пребиваване или други лица.⁸³ Възможно е някои кандидати искрено да вярват, че тези, които са ги преследвали в страната им на произход или мястото на обичайно пребиваване, се ползват с подкрепата на широки мрежи в други страни, включително в предполагаемата страна на убежище. Освен това кандидатът може да не желае да разкрие определени факти поради страх да не застраши живота на свои роднини, приятели или съмишленици в страната на произход или обичайно пребиваване.

ВКБООН посочва, че: „Лице, което поради преживяното се е страхувало от властите в страната си, може да продължава да изпитва страх от властите в друга страна. Такова лице може да се страхува да говори свободно и да представи пълно и точно историята си.“⁸⁴

Страхът или липсата на доверие в държавните власти може да обясни защо не се представят относимите факти при предварителното интервю⁸⁵

⁸² Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграф 4.3: „Членовете трябва да имат предвид, че лицето може да е притеснено или нервно поради обстановката, в която се провежда изслушването, и важноста на изхода от него“.

⁸³ J Herlihy, S Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 171–92 на с. 174, където се цитира Turner, 'Torture, refuge and trust', in D E Valentine, J C Knudsen (eds.), *Mistrusting Refugees*, Berkeley: University of California Press, 1995 г. Вижте и ВКБООН, *Насоки за международната закрила № 1*; W Kälin, 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing', *International Migration Review*, том 20, № 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, Summer 1986 г., с. 230–41.

⁸⁴ ВКБООН, *Наръчник*, параграф 198.

⁸⁵ *Guan v. Gonzales*, 432 F.3d 391, 396 (2d Cir.2005); *AZ (Trafficked women) Thailand v Secretary of State for the Home Department*, CG [2010] UKUT 118 (IAC), 8 април 2010 г., параграф 116.

и/или при интервюто в производството. Това се отчита в съдебни решения⁸⁶ и в съдебни насоки.⁸⁷

Вероятно е кандидати, чиито основания да търсят международна закрила са свързани с пола, сексуално и свързано с пола насилие, сексуална ориентация и/или полова идентичност или трафик, да се страхуват от отмъщение от членове на семейството, общността и/или трафикантите.⁸⁸ Също така някои кандидати може да се страхуват от отмъщение от агенти, които са уредили пътуването им до държавата членка или влизането в нея; това би обяснило нежеланието им да разкрият важна информация или да представят конкретни документи или други доказателства.⁸⁹

⁸⁶ *Tala v. Sweden*, CAT/C/17/D/43/1996, 15 ноември 1996 г. По това дело пред Комисията против изтезанията лицето признава, че при първоначалното производство за международна закрила е дало неверни показания и че изявленията му са били противоречиви и непоследователни; при обжалването обаче е представило фактите последователно и подробно. То обяснява, че първоначалните му действия са били предизвикани от психологическото му състояние и страха да представи в пълнота случая си пред властите, което Комисията приема имплицитно.

⁸⁷ Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграф 4.3: „Ако лицето говори свободно пред служители на властта, това може да предизвика недоверие.“ Вижте и параграф 5.6: „Лицето може да не разкаже цялата си история... поради страх да не застраши роднините или приятелите си или поради недоверие към служителите на властта.“

⁸⁸ ВКБООН, *Насоки № 1*; *Насоки № 9*, параграф 63 (i)–(viii). Вижте и Гранична агенция на Обединеното кралство (УКВА), *Указания за убежището, Въпроси на пола при молбите за убежище*, септ. 2010 г. Вижте и ВКБООН, *Насоки № 7*.

⁸⁹ Например, при повечето първоинстанционни производства се съблюдава и спазват съображенията за поверителност, но невинаги е така при апелативните производства.

2.4 Културна среда и обичаи

Има различни начини, по които културата може да повлияе на оценката на достоверността. Различията между културната среда на кандидата и тази на вземащия решенията може да се отразят на комуникацията и разбирането между тях. Разбирането и тълкуването на всяка информация е обусловено от културната среда.⁹⁰ Начинът, по който културната среда влияе на представянето и тълкуването на устна или писмена информация от едно лице към друго, създава затруднения, тъй като културата може да бъде обективна или субективна.⁹¹ Неправилното тълкуване на изявления и поведение е особено опасно в комуникацията между различни култури.

⁹⁰ S Bryant, J K Peters, 'The Five Habits: Building Cross-Cultural Competence in Lawyers', *Clinical Law Review*, том 8, № 1, 2001 г., с. 33–94 на с. 39. "Да вземем като пример клиентка, който обяснява, че причината, поради която е напуснала родната си страна, е че в съня ѝ се появил Господ и ѝ казал, че е време да тръгва. Ако времето на отпътуване е от решаващо значение за правдоподобността на представената история, как длъжностното лице ще оцени дали може да се вярва на клиентката? Дали то принадлежи на култура, в която се отдава значение на сънищата, където се очаква намесата на Господ или където важните решения в живота се взимат въз основа на такива очаквания и ценности? Дали, отчитайки различията, длъжностното лице ще определи представената история като неправдоподобна или показателна за разстройствен мисловната дейност или, обратното – в резултат от сходства ще прецени, че може да се вярва на клиентката?"

⁹¹ Обективната култура е това, което можем да наблюдаваме, като артефакти, храна, облекло и др., докато субективната култура е това, което е невидимо, като ценностите, нагласите и убежденията на човек. Субективната култура е тази, при която възникват най-много недоразумения при общуването между различни култури. S Bryant, J K Peters, 'The Five Habits: Building Cross-Cultural Competence in Lawyers', *Clinical Law Review*, том 8, № 1, 2001 г., с. 33–94, където се цитира K Cusher, R W Brislin (eds.), *Intercultural Interactions: A Practical Guide*, 1996 г., с. 6 и 10. В дадения пример авторите се позовават на адвокат и клиента му, но примерът е относим към разглеждания проблем: „Представете си адвокат, който казва на клиента: „Ако не разбирате нещо, моля да ме помолите да обясня“ или „Ако не съм ясен, моля да ми зададете въпроси“. Адвокатът може да допусне, че клиент, който след такова подканване не зададе въпроси, със сигурност разбира какво му се казва. Много различия между културите обаче могат да обяснят нежеланието на клиента или да обвини адвоката в лошо общуване (втория въпрос), или да обвини себе си, че не е разбрал (първия въпрос). Наистина в някои култури клиентите може да възприемат единия или другия резултат като гръб, поради което да се въздържат да зададат въпроси за изясняване, понеже се опасават да не обидят адвоката или да поставят себе си в неловко положение.“ на с. 5.

Що се отнася до комуникацията, думите, понятията и схващанията може да имат различни значения в различните култури.⁹² Ако не се отчита културната относителност на думите, понятията и схващанията, има вероятност да се стигне до недоразумения и погрешни оценки на достоверността.⁹³ Например, „брат“ или „сестра“ може да означава биологичен или осиновен брат или сестра за интервюиста или вземащия решенията, но за кандидата, който е от друга култура, съдържанието на думата да е по-широко и да включва други хора, например хората от една и съща етническа група или род. Подобни различия в значението може да обяснят привидна неточност или разминаване в изявленията на кандидата. Това се отчита от Международния наказателен трибунал за Руанда, който използва експертното становище на експерт-лингвист, за да разбере по-ясно значението на думите в езика руанда.⁹⁴

Понятията за време, разстояние и местонахождение може да са относителни от гледна точка на културата. В различните култури има различно възприемане на времето.⁹⁵ В някои култури е възможно понятията за време да не се основават на времеви единици, като показанията на часовници или календарите в западния свят. Вместо това събитията да се запомнят във времето отнесени към сезони, религиозни празници, фестивали и други събития. Дори и в култури, които използват календари, понятията за време може да се различават от обичайно използваните в западните общества. Освен това е възможно информация, която се оценява като важна в западните култури, като дати на рождени

⁹² W Kälin, 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing', *International Migration Review*, том 20, № 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, лято 1986 г., с. 230–41, на с. 233. „Едни и същи думи, понятия и схващания често носят различно значение в различните култури.“ Вижте и *Matter of X*, United States Executive Office for Immigration Review (EOIR), 9 август 2011 г., с. 8: Според съда значителна част от несъответствията между показанията на ответника и изявлението ѝ могат да се обяснят с културни и лингвистични нюанси, свързани с определеното на думата „изнасилване“.

⁹³ W Kälin, 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing', *International Migration Review*, том 20, № 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, лято 1986 г., с. 230–41, на с. 234.

⁹⁴ *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, Case No ICTR-96-4-T, Judgment, 2 септ. 1998 г., параграф 146, цитиранов Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 132.

⁹⁵ W Kälin, 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing', *International Migration Review*, том 20, № 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, лято 1986 г., с. 230–41, на с. 236. Вижте ЕАС модул 7, т. 4.2.20: „Какво означава „преди много време“? 15 години, 1 година?“

дни и годишнини, да няма такава стойност в други култури.⁹⁶ В този смисъл е поучителен фактът, че Международният наказателен трибунал за Руанда отчита, че културната среда на свидетелите може да обясни защо се затрудняват да посочват конкретно дати, време, разстояния, местонахождения; поради това трибуналят заявява, че мълчанието или уклончивите отговори на такива въпроси не бива да служат като основание за неблагоприятни заключения относно достоверността на представените истории.⁹⁷ Културните фактори, като такива, а не липсата на достоверност, трябва по-скоро да послужат като обяснение за привидната липса на подробности или неяснота в разказа на кандидата.

Както е посочено в глава 5 „Показатели за достоверност“, показателят за достатъчност на подробностите се основава на допускането, че лице, което разказва истинско преживяване, има склонността към подчертана изразителност и подробности, включително, например, сетивни подробности. Все повече научни разработки показват, че в различните култури хората по различен начин съхраняват и извикват в паметта си автобиографични спомени.⁹⁸

Културната среда и културните норми на обществото може да предопределят начина, по който хората представят историите си пред интервюистите.⁹⁹ Например, възможно е културната среда на една жена да се характеризира с това, че е живяла в уединение с малко контакти и

⁹⁶ H Evans Cameron, 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 4, 2010 г., с. 469–511, на с. 475.

⁹⁷ *Prosecutor v. Alfred Musema (съдебно решение и присъда)*, ICTR-96-13-T, 27 ян. 2000 г., параграф 103, цитирано в Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 125. Вижте и R Byrne, 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals', *International Journal of Refugee Law*, том 19, № 4, дек. 2007 г., с. 609–38.

⁹⁸ J Herlihy, L Jobson, S Turner, 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum', *Applied Cognitive Psychology*, том 26, № 5, 2012 г., с. 661–76, на с. 668–9 за преглед на културната и автобиографичната памет.

⁹⁹ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (RAIO), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: Свързани с пола молби, окт. 2012 г., параграф 7.1.3.

общуване с непознати или властите или че е свикнала роднина мъж да говори от нейно име на обществено място.¹⁰⁰

Поучителен е фактът, че Международният наказателен трибунал за Руанда определя антропологичните доказателства като решаващи при разбирането на културния контекст, в който се дават показанията. Например, съдебният състав разпорежда явяването на вещо лице, което да обясни как дадени характеристики на руандската култура могат да се отразят на показанията. Вещото лице обяснява, че жителите на Руанда невинаги отговарят пряко на въпросите, особено ако ги преценяват като чувствителни. Освен това, вещото лице обяснява, че тъй като повечето жители на Руанда общуват само устно, фактите се представят така, както ги е възприел свидетелят. Когато фактите се разпространяват в устна форма, разказът за тях може да бъде като от първа ръка, независимо дали разказващият е бил очевидец, или не.

Това обяснява защо някои свидетели дават показания сякаш са били очевидци на събитията, а всъщност предават информация от втора ръка. Съдебният състав на Международния наказателен трибунал за Руанда взема това предвид и приспособява начина си на задаване на въпросите. Нещо повече – съдебният състав решава да не прави неблагоприятни заключения относно достоверността на показанията на свидетеля, когато дава уклончиви отговори на въпроси, възприети от него като чувствителни.¹⁰¹ Всъщност съдебният състав подчертава, че е нужно да се проявява чувствителност по отношение на културните фактори не само

¹⁰⁰ Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграф 4.3: „Образователните, социалните и културните характеристики може да повлияят на начина, по който лицето представя показанията си, и на дълбочината, в която разбира определени понятия.“ (удебеляването на текста е добавено)

¹⁰¹ *Prosecutor v. Alfred Musema (съдебно решение и присъда)*, ICTR-96-13-T, 27 ян. 2000 г., параграф 103, цитирано в Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 125. Вижте и R Byrne, 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals', *International Journal of Refugee Law*, том 19, № 4, дек. 2007 г., с. 609–38.

при интервютата и оценката на достоверността, но и при събирането и подготовката на фактите.¹⁰²

2.5 Образование

При оценяване на достоверността на изложеното от кандидата трябва да се вземе предвид образованието му. Възможно е някои кандидати да са нискообразовани или въобще да не са посещавали училище, докато други да са високообразовани.

Образоваността на кандидата може да влияе на способността му да обоснове молбата си и да отговаря на въпроси. Вероятно е кратките отговори на въпроси от отворен тип просто да се дължат на ограничен речников състав,¹⁰³ на липса на уменията за гладък изказ или на неосъзнаване на необходимостта от по-подробен отговор. Неспособността за последователно и гладко изложение може да произтича и от липсата на образование и обучение по логическо мислене, а не на липса на достоверност.¹⁰⁴

Кандидатът може да е неграмотен и да не е бил обучаван как да използва, например, часове, дати и/или разстояния.¹⁰⁵ Например, съдебният състав на Международния наказателен трибунал за Руанда отбелязва, че някои свидетели, даващи показания пред съда, са нискообразовани фермери. Това означава, че трябва да се очаква да се затрудняват, когато дават показания във връзка с карти или снимки на местности, филми или други графични изображения, дати, часове, разстояния, цветове и превозни

¹⁰² *Prosecutor v. Alfred Musema (съдебно решение и присъда)*, ICTR-96-13-T, 27 ян. 2000 г., параграф 105, цитирано в Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 125.

¹⁰³ Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.16.

¹⁰⁴ Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.16.

¹⁰⁵ Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.16 и 4.2.17.

средства.¹⁰⁶ Ето защо, от тяхното мълчание или уклончиви отговори не бива да произтичат отрицателни последствия за достоверността на показанията им.¹⁰⁷

Нивото на формално образование на кандидата може да влияе на разбирането му за някои преживени събития. Освен това може да влияе и на способността на кандидата да отговаря на въпроси за общи знания с цел проверка на правдоподобността на твърденията му. Възможно е по-необразованите кандидати да имат слаби знания в областта на историята, географията, както и социалните, политическите и икономическите условия в страните и/или регионите на произход.¹⁰⁸

Въпреки че въздействието на образоваността на кандидата върху способността му да представя показания не зависи от пола, не бива да се забравя, че в някои страни или култури жените нямат възможност или имат много ограничена възможност да се образуват. Грамотността сред жените в някои от страните-източник на бежанци, е доста ниска.¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Prosecutor v. Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda (съдебно решение и присъда)*, дело No ICTR-96-3-T, 6 Ддек. 1999 г., параграф 23, цитирано в Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 125.

¹⁰⁷ *Prosecutor v. Alfred Musema (съдебно решение и присъда)*, ICTR-96-13-T, 27 ян. 2000 г., параграф 103, цитирано в Levrincova, *Did It Really Happen? Testimonies before the International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination*, dissertation, Charles University, Prague 2010 г., с. 125. Вижте и R Byrne, 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals', *International Journal of Refugee Law*, том 19, № 4, дек. 2007 г., с. 609–38.

¹⁰⁸ Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.17.

¹⁰⁹ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (РАИО), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: Свързани с пола молби, окт. 2012 г., параграф 7.1.4. Вижте и Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, Refugee Review Tribunal, March 2012, параграф 4.3: „Образователните, социалните и културните характеристики може да повлияят на начина, по който лицето представя показанията си, и на дълбочината, в която разбира определени понятия.“ (удебеляването на текста е добавено).

2.6 Пол

Полът определя идентичността, статуса, ролите, отговорностите и надмощието сред членовете на всяко общество или култура.¹¹⁰ Специфичните за пола роли са обусловени от социални фактори, а не от различията между мъжете и жените.¹¹¹ Ролите се отличават с разлики вътре в обществото и между обществата и културите и се развиват във времето в зависимост от промените в социалната, политическата и културната среда.¹¹² Наблюдават се вариации и според други фактори, като възраст, етнически и социален произход.¹¹³ Специфичните за пола роли влияят на нагласите, поведението, ролите и дейностите на мъжете и жените. Специфичните за пола роли и половата идентичност обикновено се характеризират с неравенство и дисбаланс във властовото надмощие между мъжете и жените.¹¹⁴ Много жени по света са в неравностойно положение в сравнение с мъжете от една и съща социална и икономическа среда.

¹¹⁰ ВКБООН, *Сексуално насилие и основано на пола насилие срещу бежанци: завърнали се и вътрешно разселени лица, Насоки за превенция и реакция*, май 2003 г., с. 11.

¹¹¹ ВКБООН, *Насоки № 1*, параграф 3: „Социалният пол е свързан с отношенията между жените и мъжете на базата на социално изградени и определени идентичност, статус, роли и отговорности, които се приписват на единия или другия пол, докато биологичният пол е биологично определен.“

¹¹² ВКБООН, *Сексуално насилие и основано на пола насилие срещу бежанци: завърнали се и вътрешно разселени лица, Насоки за превенция и реакция*, май 2003 г., с. 11; ВКБООН, *Осигуряване на чувствителност към особеностите на пола в контекста на производството за предоставяне на международна закрила и презаселването*, окт. 2005 г.

¹¹³ ВКБООН, *Сексуално насилие и основано на пола насилие срещу бежанци: завърнали се и вътрешно разселени лица, Насоки за превенция и реакция*, май 2003 г., с. 11.

¹¹⁴ ВКБООН, *Сексуално насилие и основано на пола насилие срещу бежанци: завърнали се и вътрешно разселени лица, Насоки за превенция и реакция*, май 2003 г., с. 12.

На различията между половете се позовават и научните изследвания за извикването в паметта на спомени. Водещи изследователи в тази област отбелязват, че:

„Различията между историческите и социалните роли на двата пола несъмнено са допринесли за развитието на различни интереси, както и на различни очаквания по отношение на видовете дейности, в които всеки от половете се е усъвършенствал. Това означава, че различията при действието на паметта между мъжете и жените може да се дължи на техните психологически способности, интереси, очаквания или комплексни взаимодействия между тези фактори.“¹¹⁵

Специфичните за пола роли може да повлияят на начина, по който мъжете и жените преживяват преследването и сериозните посегателства, а в резултат от това – и молбите им за международна закрила. Възможно е преследването спрямо жените да е различно от това спрямо мъжете. Жените може често да бъдат преследвани поради ниския им статус в обществото в страната им на произход.¹¹⁶

Интервюистът и вземащият решенията трябва да си дават сметка, че е възможно социалните ограничения да ограничават достъпа на жената до информация и/или степента, в която е запозната с дадени събития и дейности. Например, културните и социалните нрави, които управляват специфичните за пола роли, може да ограничават ролята на жената в политическата организация. Това означава, че жената не може да представи подробности за структурата и функционирането на организацията дори и да е неин член и да поема рискове за постигането на целите ѝ.¹¹⁷

¹¹⁵ E F Loftus, M R Banaji, J W Schooler, R A Foster, 'Who Remembers What?: Gender Differences in Memory', *Michigan Quarterly Review*, том 26, № 1, 1987 г., с. 64–85, на с. 83.

¹¹⁶ *Secretary of State for the Home Department (Respondent) v K (FC) (Appellant) and Fornah (Appellant) v Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, [2006] UKHL 46, 18 October 2006, параграф 86, per Baroness Hale.

¹¹⁷ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (RAIO), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: Свързани с пола молби, окт. 2012 г., параграф 7.1.1.

В някои култури мъжете не споделят с роднините си жени информация за своята професионална, политическа, военна или дори социална дейност, което може да обясни защо жената кандидат не знае нищо за тази дейност.¹¹⁸ На жените може да се приписват политическите убеждения на семейството им или на мъже роднини, поради което да имат основателен страх от преследване, но въпреки това да не са запознати с дейността на възрастните мъже в семейството. Трябва да се взимат предвид такива фактори, когато се оценява доколко кандидатът има общи познания за упоменатите съществени факти.¹¹⁹

Характеристиките на кандидата – социален пол, култура и образование – може да се отразят на способността му да представи историята си пред интервюиста.¹²⁰ Една жена, например, може да няма опит и доверие, когато общува със служители на властта.¹²¹ Може да не е свикнала да общува с непознати и/или лица на публични длъжности поради това, че е живяла в социално уединение и/или че социалните нрави повеляват, например, мъжът роднина да говори вместо нея на обществено място.¹²² Освен това може да е обичайно от жена кандидат да се очаква да се държи почтително в страната ѝ на произход или мястото на обичайно пребиваване. Мъжете кандидати може също да се затрудняват да обсъждат някои аспекти на минали и настоящи преживявания, за които е вероятно да се разминават с очакваните от тях специфични за пола роли

¹¹⁸ По време на интервютата полът на кандидата може да се отрази на начина, по който разбира въпрос и му отговаря, както и на естеството на отговора. Ако на жена кандидат се задават въпроси, за да се прецени в каква степен познава обичайните дейности на мъжете, едва ли ще се установят съществени факти. Вижте ВКБООН, Регионално представителство за Западна Европа, Бележка на Върховния комисар на ООН за бежанците по оценяването на молби за международна закрила, подадени от жени. Вижте и Гранична агенция на Обединеното кралство (УКВА), Указания за убежището, *Въпроси на пола при молбите за убежище*, септ. 2010 г.

¹¹⁹ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (РАИО), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: *Свързани с пола молби*, окт. 2012 г., параграф 7.1.1.

¹²⁰ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (РАИО), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: *Свързани с пола молби*, окт. 2012 г., параграф 7.1.3.

¹²¹ ВКБООН, *Наръчник за закрила на жени и момичета*, ян. 2008 г.

¹²² Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (РАИО), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: *Свързани с пола молби*, окт. 2012 г., параграф 7.1.3. Вижте и ВКБООН, *Наръчник за закрила на жени и момичета*, ян. 2008 г.

в обществото им. С такива фактори се обясняват кратки, неясни или привидно противоречиви отговори.

Различни може да са причините, поради които жена кандидат да няма достъп до документи за самоличност или други документи, които да са в подкрепа на молбата ѝ. Например, в страната си на произход е възможно жената да не се ползва с пълните права на гражданин на държавата или мъжете роднини да упражняват контрол върху документите ѝ.¹²³

Показанията на кандидата трябва да се оценяват в контекста на пола, свързан и с други фактори, като възраст, култура, вероизповедание, семейство и социално-икономически статус в страната на произход или мястото на обичайно пребиваване. Интервюистите и вземащите решенията следва да поддържат обективен и безпристрастен подход, за да не извличат заключения въз основа на стереотипни, повърхностни, погрешни или неподходящи възприятия за половете.¹²⁴

¹²³ Дирекция за бежанци, убежище и международни операции (РАИО), Служба за гражданство и имиграция на САЩ, Модул за базисно обучение на служители по бежански въпроси: *Свързани с пола молби*, окт. 2012 г., параграф 8.

¹²⁴ T Spijkerboer, 'Stereotyping and acceleration: gender procedural acceleration and marginalised judicial review in the Dutch asylum system', глава 5 в G Noll, *Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum Procedures*, Leiden: MartinusNijhoff, 2005 г.

2.7 Сексуална ориентация и/или полова идентичност¹²⁵

Хората, които бягат от преследване и/или сериозни посегателства по причина на сексуална ориентация и/или полова идентичност, може да отговарят на условията за международна закрила. Когато молбата за международна закрила се основава на сексуалната ориентация и/или полова идентичност на кандидата, установяването на това дали кандидатът е лесбийка, гей, бисексуален или транссексуален¹²⁶ (наричани по-нататък „ЛГБТ“) е част от оценката на достоверността.

Поради редица причини обаче някои от лицата от групата на ЛГБТ може първоначално да не разкрият истинските причини, поради които търсят закрила. Лицата от групата на ЛГБТ може да са били жертва на нарушения на правата на човека, дискриминация, тормоз, маргинализация и/или изолация в своите общества. Възможно е да са били принудени да крият и да отричат идентичността си, за да избягват такова отношение. Принудата да прикриваш сексуалната си ориентация и/или полова идентичност може да доведе и до значителни психологически и други форми на посегателство. В резултат от неспособността да говориш откровено за своята сексуалност или полова идентичност може да се натрупат чувства на себеотрицание, силна болка, срам, изолация и дори самоомраза.¹²⁷ Подобни чувства може да намалят способността на кандидата да сподели относимата информация, като го карат да се въздържа да говори пред интервюиста и вземащия решенията за страха си от преследване и/или сериозните посегателства, свързани със сексуалната му ориентация и/или полова идентичност.

¹²⁵ Понятията сексуална ориентация и полова идентичност са представени в Принципите от Йоакарта, като тази терминология е използвана и за целите на настоящия доклад. Сексуалната ориентация се отнася до: „способността на всеки човек да изпитва дълбоко емоционално, чувствено и сексуално привличане към и да има интимни отношения с лица от различен или същия пол или от повече от един пол.“ Половата идентичност се отнася до: „дълбокото вътрешно усещане и индивидуалното преживяване на всеки човек за пола, който може да съответства или не на определения му при раждането пол, включително личното усещане на тялото и други проявления на пола, като облекло, говор и държане.“ Вижте Международна комисия на юристите, Принципи от Йоакарта – принципи за прилагането на международното право за правата на човека във връзка със сексуалната ориентация и полова идентичност. (наричани по-нататък „Принципи от Йоакарта“), март 2007 г.

¹²⁶ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 10 за значението, вложено в тази терминология.

¹²⁷ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 33.

Кандидат, който е в процес на примиряване със сексуалната си ориентация и/или полова идентичност или се страхува да говори открито за тях, може да не иска да представи истинската степен на преследването, което е преживял или от което се е страхувал. Кандидатите от групата на ЛГБТ може, например, да променят декларираното, като първоначално заявят, че сексуалната ориентация им е приписана, или, преди да заявят, че са от групата на ЛГБТ, да представят молба на основание, което не е свързано със сексуалната ориентация и/или полова идентичност.¹²⁸

Важно е при оценяването на достоверността да се гарантира, че разбирането за преживяванията на хората от групата на ЛГБТ не е повърхностно или че не се правят погрешни, неподходящи в културно отношение или стереотипни допускания. Преживяванията на хората от групата на ЛГБТ се различават в голяма степен и са силно повлияни от културната, икономическата, семейната, политическата, религиозната и социалната среда. Произходът и средата на кандидата може да повлияят на начина, по който изразява сексуалната си ориентация и/или полова идентичност, или да обяснят защо не живее открито като лице от групата на ЛГБТ. Ето защо е много важно вземащият решенията да разбере както обстоятелствата и фактите по всяка молба за международна закрила, така и отделните истории на кандидатите, които не се вписват в общоприетия, най-вече западния модел на преживявания или представи.¹²⁹

Не трябва да се разчита на наличието или отсъствието на дадени типове стереотипно поведение или външен вид, за да се направят изводи за това, че даден кандидат има или няма определена сексуална ориентация и/или полова идентичност.¹³⁰ Не може да се твърди, че при лицата от групата

¹²⁸ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 59.

¹²⁹ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 4.

¹³⁰ Този въпрос е разгледан от редица съдилища в САЩ: *Shahinaj v. Gonzales*, 481 F.3d 1027, 1029, (8th Cir. 2007); *Razkane v. Holder, Attorney General*, 562 F.3d 1283, 1288, (10th Cir. 2009); *Todorovic v. US Attorney General*, 621 F.3d 1318, 1325-1327, (11th Cir. 2010). Вижте и S Jansen and T Spikerboer, *Fleeing Homophobia: Asylum Claims Related to Sexual Orientation and Gender Identity in Europe*, 2011 г. В насоките за политиката на Обединеното кралство се посочва, че „стереотипните представи на хората – като „женствени“ маниери при хомосексуалните мъже или мъжки външен вид при лесбийките (или отсъствието на такива признаци) не бива да влияят на оценката на достоверността.“ Вижте и Гранична агенция на Обединеното кралство (УКВА), Указания за убежището, *Насоки във връзка със сексуалната ориентация при молбите за убежище*, окт. 2010 г.

на ЛГБТ има повече общи характеристики или качества, отколкото при хетеросексуалните лица. Възможно е преживяванията им да се различават съществено дори и да са от една и съща страна.¹³¹ Това е още една причина, поради която ВКБООН не насърчава прилагането на показателя маниери или поведение при оценката на достоверността. За по-подробно представяне на темата за маниерите и поведението вижте глава 6 „Отвъд показателите за достоверност: други елементи, които влияят на оценката на достоверността в практиката на държавите.“

Въздействието на пола е относимо към молбите, подадени и от мъже, и от жени от групата на ЛГБТ.¹³² Вземащите решения трябва да обръщат внимание на различията в свързаните с пола преживявания на тези лица. Например, нормите или информацията за страните на произход относно хетеросексуалните или хомосексуалните мъже е вероятно да не важат за преживяванията на лесбийките, чието положение в даден контекст може да е сходно на това на другите жени в обществото им.¹³³ Трябва да се вземат изцяло предвид разнообразните и развиващи се идентичности и тяхното проявление, действителното положение на лицето, както и културният, правният, политическият и социалният контекст в страната на произход или мястото на обичайно пребиваване на лицето.¹³⁴

¹³¹ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 60 (ii).

¹³² ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 3 and параграф 14. Вижте и Осигуряване на чувствителност към особеностите на пола в контекста на производството за предоставяне на международна закрила и презаселването, окт. 2005 г. Модул 2: Осигуряване на чувствителност към особеностите на пола в контекста на производството за предоставяне на международна закрила и презаселването – процедурни въпроси, окт. 2005 г., с. 59: „мъжете хомосексуалисти, например, в някои общества се оказват в нарушение и на специфичните за пола роли, и на социалните правила, поради което биват подложени на преследване.“

¹³³ Н Crawley, *Gender-Related Persecution and Women's Claims to Asylum*, The Fahamu Refugee Programme, „на много лесбийки ефективно е отказано правото на сексуална ориентация, тъй като са били принудени да сключат брак.“

¹³⁴ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 14, където се цитира ВКБООН, *Обобщени заключения: Търсещи убежище и бежанци, търсещи закрила на основание сексуалната си ориентация и полова идентичност*, параграф 5.

2.8 Стигма и срам

Научните изследвания показват, че стигмата, чувството на срам и/или страх от отхвърляне от страна на семейството и общността може да блокират разкриването на относимата информация.¹³⁵ По-специално лица, кандидатстващи за международна закрила на основание пол, сексуално насилие или основано на пола насилие или сексуална ориентация и/или полова идентичност, може да се срамуват и/или страхуват да не бъдат отхвърлени от семейството и общността.¹³⁶

Кандидати с молби, основани на свързани с пола доводи, в които относимите факти са свързани, например, с принудителна проституция и трафик, генитално осакатяване или принудително абортиране,¹³⁷ може поради множество причини да чувстват невъзможност или нежелание да разкриват информация.¹³⁸ Такива причини биха били – без да се ограничават до тях – последствия от травма, други психични здравословни проблеми, стигма или срам, недоверие във властите, страх от отхвърляне или остракизъм, както и страх от сериозно посегателство, като отмъщение. Такива фактори могат да обяснят защо кандидатът не

¹³⁵ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75; J Millbank, "The Ring of Truth": A Case Study of Credibility Assessment in Particular Social Group Refugee Determinations', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 1, 2009 г., с. 1–33, на с. 14; Asylum Aid, 'I feel like as a woman, I am not welcome': A gender analysis of the UK asylum law, policy and practice, *Women's Asylum News: брой № 107*, дек. 2011–ян. 2012 г. Вижте и Бележка на Върховния комисар на ООН за бежанците по оценяването на молби за международна закрила, подадени от жени UNHCR, 14 дек. 2012 г.

¹³⁶ ВКБООН, *Насоки № 1*. Трябва да се отбележи, че молби, свързани с основано на пола насилие, може да се подават и от жени, и от мъже, въпреки че поради някои специфични видове преследване се подават по-скоро от жени. Вижте и ВКБООН, *Жените и момичетата, които бягат от конфликти: Полът и тълкуването и прилагането на Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г.*, септ. 2012 г., с. 44; ВКБООН, *Наръчник за закрилата на жени и момичета*, ян. 2008 г., т. 4.2.6, с. 137–8; Asylum Aid, *Unsustainable: The Quality of Initial Decision-making in Women's Asylum Claims*, ян. 2011 г.

¹³⁷ Молби, свързани със сексуалната ориентация на кандидата, имат отношение и към половото самоопределяне. В такива случаи кандидатът може да е отказал да се придържа към социално или културно определените роли или очакванията за поведението на съответния биологичен пол. ВКБООН, *Насоки № 1*, параграф 16.

¹³⁸ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–81; D Bögner, C Brewin, J Herlihy, 'Refugees' Experiences of Home Office Interviews: A Qualitative Study on the Disclosure of Sensitive Personal Information', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, том 36, № 3, 2009 г., с. 519–35.

иска да посочи истинските причини за молбата си или действителната степен на преследването, което е преживял или от което се е страхувал.¹³⁹

Възможно е да няма статистически данни или доклади за разпространението на основаното на пола насилие поради недостатъчна отчетност за такива случаи или липса на съдебно преследване. Възможно е в някои страни властите да не желаят да издават документи на жените за събития, считани за част от личния живот, или получаването на такива документи да доведе до заплаха от сериозно посегателство за жената.¹⁴⁰ От преживелите основано на пола насилие често се търси морална отговорност за деянието, което от гледна точка на съответната култура се смята за неприемливо и срамно.¹⁴¹ Кандидати, преживели сексуални посегателства, може да са в травматично състояние, чиито симптоми включват, освен другото, самообвинение, срам, загуба на памет и изкривявания.¹⁴²

Вероятно е кандидатите да са израснали в култура, където тяхната сексуална ориентация и/или половата идентичност се смятат за срамни или за табу, поради което да не са споделяли нищо дори и със семейството си.¹⁴³ Някои лица от групата на ЛГБТ, например, може да таят толкова дълбоко вкоренен срам и/или интернализирана хомофобия, че да отричат сексуалната си ориентация и/или да приемат вербално и физическо поведение, което да е в съответствие с хетеросексуалните роли и норми.¹⁴⁴ Кандидати от страни с висока степен на непоносимост

¹³⁹ ВКБООН, *Насоки № 1*, параграф 35; Вижте и Irish Council for Civil Liberties, Women's Committee, *Women and the Refugee Experience: Towards a Statement of Best Practice*, Irish Times, 2000 г., с. 18; вижте и AZ (*Trafficked women*) Thailand v Secretary of State for the Home Department, CG [2010] UKUT 118 (IAC), 8 април 2010 г., параграф 116.

¹⁴⁰ Шведски съвет по миграция (Migrationsverket), *Основано на пола преследване: Насоки за разследване и оценяване на нуждите на жените от закрила*, 28 март 2001 г., с. 15.

¹⁴¹ Swedish Migration Board (Migrationsverket), *Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection*, 28 март 2001 г., с. 15.

¹⁴² Обединеното кралство (УКВА), *Указания за убежището, Въпроси на пола при молбите за убежище*, септ. 2010 г.

¹⁴³ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 63 (i)–(viii); J Millbank, 'From Discretion to Disbelief: Recent Trends in Refugee Determinations on the Basis of Sexual Orientation in Australia and the United Kingdom', *The International Journal of Human Rights*, том 13, № 2/3, 2009 г., с. 391–414.

¹⁴⁴ L Berg, J Millbank, 'Constructing the Personal Narratives of Lesbian, Gay and Bisexual Asylum Claimants', *Journal of Refugee Studies*, том 22, № 2, 2009 г., с. 195–223.

може, например, да не са готови да се определят като лица от групата ЛГБТ.¹⁴⁵ Възможно е вече да са били стигматизирани, изолирани или маргинализирани в страните си на произход, местата на обичайно пребиваване или в собствената си общност. От резултатите от научни изследвания става ясно, че такива преживявания и чувства може да накарат лицата от групата на ЛГБТ да не искат да разкрият съществени факти.¹⁴⁶ Това е отчетено в международната съдебна практика,¹⁴⁷ националната съдебна практика¹⁴⁸ и съдебни насоки,¹⁴⁹ както и в насоки за националната политика.¹⁵⁰

Със стигмата може да се обясни и липсата на документи или други доказателства. Приписваната стигма на пола, сексуалното насилие и основаното на пола насилие, както и на сексуалната ориентация и/или половата идентичност допринася за недостатъчното съобщаване за инциденти.¹⁵¹ Възможно е хората да не съобщават на властите за инциденти на посегателство или заплахи за посегателство или властите в някои страни да не желаят да издават документи за инциденти, които

¹⁴⁵ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 63 (i)–(viii).

¹⁴⁶ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–81.

¹⁴⁷ V. L. v. Switzerland, CAT/C/37/D/262/2005, 20 ноември 2006 г., параграф 8.8.

¹⁴⁸ *Refugee Appeal № 74665*, New Zealand: Refugee Status Appeals Authority, 7 July 2004: Органът по обжалването приема, че първоначалната фалшива молба на кандидата и представянето на фалшиви документи е било претекст да се замаскира това, което кандидатът е смятал, че не може да разкрие, именно сексуалната си ориентация.

¹⁴⁹ Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграфи 4.5, 4.6 и 5.6.

¹⁵⁰ Обединеното кралство (УКВА), *Указания за убежището, Въпроси на пола при молбите за убежище*, септ. 2010 г., с. 18; Обединеното кралство (УКВА), *Указания за убежището, Въпроси на пола при молбите за убежище*, в. 1.0, 08 юни 2011 г., с. 12; Обединеното кралство (УКВА), *Указания за убежището, Въпроси на пола при молбите за убежище*, в. 4.1, 08 юни 2011 г., с. 10; Verslag van eenalgemeenoverleg, vastgesteld 24 juli 2012, kamerstuk 19 637 nr. 1570. Министърът посочва по отношение на „излизането“: "Gisteren heb ik gezegd dat dat wat mij betreft een nieuw feit oplevert. Dit komt niet in de Vreemdelingencirculaire te staan, maar het komt wel in het Kamerstuk. Ik doe die toezegging dus niet zomaar. Het is wel degelijk een punt waarmee wij rekening gaan houden." По-нататък циркулярното писмо за чужденците е изменено на септ. 2012 г., Besluit van de Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel van 18 september 2012, WBV 2012/21, published Staatscourant nr. 19403, 27; вижте и D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–81; Swedish Migration Board (Migrationsverket), *Guidelines for Investigation and Evaluation of Asylum Cases in Which Persecution Based on Given Sexual Orientations is Cited as a Ground*, 28 ян. 2002 г., с. 14.

¹⁵¹ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 66.

смятат за табу.¹⁵² Всъщност получаването на документи, които да послужат като доказателство, може да изложи на риск от преследване някои хора в страни, където, например, жените и момичетата е вероятно да бъдат осъдени за прелюбодейство заради изнасилване или където прелюбодейството и/или хомосексуализмът са криминализирани.¹⁵³ Следователно, в информацията за страните на произход може да има оскъдни данни за такова насилие или получаването на данни да се окаже невъзможно.¹⁵⁴

2.9 Други аспекти на положението на кандидата, като възраст, градски или селски произход, професия, социално-икономическо положение, вероизповедание

Възрастта на кандидата е друг важен фактор, с който вземащият решенията трябва да се съобрази. Поради ограничените ресурси за настоящото изследване не бе извършен анализ на цялостното въздействие на възрастта. Това ще се направи при следващ проект CREDO.

В извадката на изследването се съдържат молби от възрастни, за които съществените факти се отнасят за периода на детството им; това означава, че вземащият решенията трябва да вземе предвид възрастта на тези лица към съответния период. В доклада има примери за случаи, когато факторът е взет предвид.

¹⁵² Шведски съвет по миграция (Migrationsverket), *Основано на пола преследване: Насоки за разследване и оценяване на нуждите на жените от закрила*, 28 март 2001 г., с. 15; D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75.

¹⁵³ Шведски съвет по миграция (Migrationsverket), *Основано на пола преследване: Насоки за разследване и оценяване на нуждите на жените от закрила*, 28 март 2001 г., с. 15.

¹⁵⁴ ВКБООН, *Насоки № 9*, параграф 66. Вижте и ВКБООН, *Насоки № 1*, параграф 36 (х).

Кандидатите за международна закрила са хора с различен социален произход и среда. Някои от тях може да са живели в села, а други – в градове. Едни може да са работили на семейни земеделски стопанства или у дома, а други – да са заемали високи длъжности в професионалната си област. Едни кандидати може да са имали достъп до масмедии, да са пътували и да са се социализирали с други хора в страната си на произход или мястото на обичайно пребиваване, а други да не са имали такива възможности и да са живели в изолация. Възможно е някои кандидати да имат определени религиозни убеждения или обичаи, които да ръководят действията им.

Това са само някои от факторите, които оказват влияние на показанията на кандидата; особено важно е интервюистите да ги вземат предвид, когато формулират въпросите си и оценяват достоверността. Важността на тези фактори за оценката на достоверността са отчита в съдебните насоки.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Австралийско правителство, *Насоки за оценяване на достоверността*, Апелативен миграционен трибунал, Апелативен бежански трибунал, март 2012 г., параграф 4.3.

3. Фактори, които влияят на вземащия решенията

От вземащия решенията се изисква да се придържа към стандартите, изложени в глава 2 „Оценка на достоверността: стандарти и принципи“, при оценяване на достоверността. В следващите точки са представени някои от факторите, които имат отношение към самия вземащ решенията и може да повлияят на способността му да оцени молбата.

3.1 Вземащият решенията

Решенията за предоставяне на международна закрила са едни от най-трудните решения. Обикновено има твърде оскъдни доказателства от други източници, които да потвърдят или отхвърлят показанията на кандидата. При тези обстоятелства вземащият решенията отсъжда по въпрос за живот и смърт единствено с помощта на оценката на достоверността на представеното от кандидата.

Изискването за обективност и безпристрастност налага към оценката на достоверността да се приложи подход, който да сведе до минимум субективността. Може да се прояви субективност в три отношения:

- 1 мисловен процес при вземащия решенията;
- 2 лично и общо положение на вземащия решенията; и
- 3 душевно състояние на вземащия решенията.

Така както от решаващо значение за оценката на достоверността е да се вземе предвид личното и общото положение на кандидата, по същия

начин е особено важно вземащият решенията да осъзнава как личното и общото му положение се отразява на процеса на вземане на решения.

3.1.1 Мисловен процес при вземащия решенията

Според общоприети резултати от изследвания *интуицията* може по-скоро да ни отклони от правилното решение. Психологическата наука показва, че когато мислим, използваме *две системи*.¹⁵⁶ Това означава, че когато сме съсредоточени и мотивирани, сме по-способни да разсъждаваме и обмисляме проблемите. Когато обаче сме разсеяни, бързаме или сме с намалена мозъчна дейност, включително поради ниска кръвна захар,¹⁵⁷ и по-вероятно да разчитаме на бързото мислене,¹⁵⁸ а не на невербалната информация.¹⁵⁹ Това води до прояви на пристрастие, които вземащият решенията може и да не осъзнава.

Когато, например, човек вече е достигнал до заключението, е по-вероятно да мисли, че доказателствата са в подкрепа на заключението, дори и да не са убедителни.¹⁶⁰ С други думи, изследванията показват, че, ако човек подходи с някакво убеждение, интуитивно чувство или предчувствие, е много по-вероятно да приеме всякакви доказателства в унисон със заключението си, отколкото такива, които са в разрез с него. Освен това има и тенденция, известна като *ефекта на ореола*, когато човек може или

¹⁵⁶ Известни като модел на „двойния процес“, при който лицето оценява информацията едновременно на съзнателно и подсъзнателно равнище. Вижте например S Chaiken, Y Trope, *Dual-Process Theories in Social Psychology*, New York: Guilford Press, 1999 г.

¹⁵⁷ D Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, London: Allen Lane, 2011 г., с. 41–4. See also S Danziger, J Levav, L Avnaim-Pesso, *Extraneous Factors in Judicial Decisions*, Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 2011 г. Проучване на съдебни решения за помилване в Израел показват подчертано въздействие от почивката за хранене: по-вероятно е определенията, постановени след почивка за хранене, да са в съответствие със статуквото (т.е. отказ на помилване).

¹⁵⁸ D Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, London: Allen Lane, 2011 г.

¹⁵⁹ M A Reinhard, S L Sporer, 'Verbal and Nonverbal Behaviour as a Basis for Credibility Attribution: The Impact of Task Involvement and Cognitive Capacity', *Journal of Experimental Social Psychology*, том 44 № 3, 2008 г., с. 477–88.

¹⁶⁰ Това се основава на принципа на „пристрастието на потвърждението“. Вижте R S Nickerson, 'Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises', *Review of General Psychology*, том 2, № 2, 1998 г., с. 175–220.

да повярва на всичко, или да не повярва на нищо.¹⁶¹ Това означава, че в случая от голямо значение е последователността на представяне и/или събиране на информацията. Ефектът на ореола засилва относителната тежест на първите впечатления понякога до такава степен, че по-нататъшната информация се приема като маловажна. С други думи, възможно е първите впечатления да изкривят установяването на фактите толкова, че вземащият решенията да придаде по-голяма тежест на доказателства, които са в подкрепа на първоначалното му интуитивно чувство или впечатления, дори и тези доказателства да не са надеждни.

Вземащите решенията трябва да могат да преценят кога установяват фактите, разсъждават и вземат решения, водени най-вече от интуицията си, а не толкова от цялостната преценка на наличните факти.

3.1.2 Лично и общо положение на вземащия решенията

Друга причина за неподходящо субективни решения е неосъзнатото влияние на различни фактори, свързани лично с вземащия решенията: произход и среда, възраст, пол, сексуална ориентация и/или полова идентичност, култура, религия, убеждения, ценности, социален статус, образование и житейски опит. Вземащите решенията са човешки същества със свои собствени мнения, ценности, възприятия, нагласи, предпочитания, предразсъдъци и пристрастия, обусловени от психологическото им развитие, знания и житейски опит в контекста на определена култура или култури и/или обстоятелства.

Има предположения за това, че вземащите решенията неизбежно подхождат към задачите си от ъгъла на собствената си среда и житейски опит: те се питат „*Какво бих направил аз или някой, когато познавам, в тази ситуация?*“¹⁶² При такъв подход обаче не се отчитат различията

¹⁶¹ AllPsych Online Dictionary определя ефекта на ореола като склонността да се приписват като цяло положителни или отрицателни черти на дадено лице, след като е установена, съответно, конкретна положителна или отрицателна черта – тъй като за нас е важна последователността, особено всичко да е в съответствие и унисон.

¹⁶² R Graycar, 'The gender of judgments: an introduction', in M Thornton (ed.), *Public and Private Feminist Legal Debates*, Melbourne: OUP, 1991 г., с. 262–82.

в житейския опит, личното положение и психологическата реакция на кандидата,¹⁶³ нито извънредните обстоятелства, които са го накарали да избяга и към които не иска да се върне.

Субективният опит на всеки човек предопределя *интуицията и предчувствията му*. Следователно, ако вземащите решенията разчитат на такива чувства при оценяване на преживяното от кандидатите, чийто житейски опит като цяло се различава от техния, е вероятно тези чувства да са погрешни. Не е изключено хората да формират интуитивните си чувства и мнения за почти всичко, с което се сблъскват, на основата на ограничения си житейски опит.¹⁶⁴ Възможно е вземащият решенията да е склонен да вярва на твърдения поради това, че съответстват логически или асоциативно на неговите убеждения или предпочитания или са получени от надежден източник. Вероятно е и друго положение – интуитивни чувства, които субективно може да не са различими от горните, просто да се дължат на ограничен житейски опит.¹⁶⁵

Нужна е значителна предпазливост, когато се оценяват поведението, нормите, включително нормите на половете, както и обичаите на хората от различни култури; събития, които настъпват в различен културен контекст; както и практики и процедури в политическите, съдебните и социалните системи на други страни.¹⁶⁶ Рисковото поведение и възприятия са относителни на културно и на индивидуално равнище.¹⁶⁷ Има риск вземащият решенията да е прекомерно повлиян от собствените си възгледи за това какво е правдоподобно и какво не е; на такива възгледи неизбежно оказват въздействие произходът и средата, културата, обичаите, полът и нормите в обществотона вземащия

¹⁶³ J Herlihy, K Gleeson, S Turner, 'What Assumptions about Human Behaviour Underlie Asylum Judgments?', *International Journal of Refugee Law*, том 22, № 3, 2010 г., с. 351–66.

¹⁶⁴ D Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, London: Allen Lane, 2011 г., с. 45, 97.

¹⁶⁵ D Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, London: Allen Lane, 2011 г., с. 185.

¹⁶⁶ Имиграционен и бежански съвет на Канада, *Оценяване на достоверността при молби за закрила на бежанци*, 31 ян. 2004 г., Section 2.3.5, с. 34.

¹⁶⁷ Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.20.

решенията.¹⁶⁸ Федералният съд на Канада предупреждава за опасността да се извличат изводи от обобщения в културен аспект и да се разчита на стереотипни профили.¹⁶⁹ Вземаният решенията трябва „да гледа през очилата, които му е поставила информацията, която има за условията във въпросната страна.“¹⁷⁰

Спекулативните разсъждения, отразяващи личната теория на вземания решенията за това как кандидатът е могъл или е трябвало да действа или как дадени събития е можело или е трябвало да се развият, също нарушават принципа на обективност освен ако не почиват на независими, надеждни и обективни източници.

3.1.3 Душевно състояние на вземания решенията

Особено важно е вземанията решенията да не предрешават въпроса за достоверността, нито да подхождат към задачата скептично или с нагласа за отрицателно заключение, тъй като в противен случай може да изкривят събирането на фактите и оценката на представеното от кандидата.

Проучванията показват, че настроението и физическото състояние на човек може да повлияят на мислите и действията му. Някои вземания решения споделят с ВКБООН, че когато смятат, че кандидатът е лъгал по време на интервюто, обикновено приемат лично подобно поведение и се чувстват ядосани, раздразнени, обидени и развълнувани. Много е вероятно това да се отрази на начина, по който ще оценят останалата част от показанията на кандидата.

Противоотровата на субективността в индивидуалната нагласа и в мисленето е осъзнаването. Оценяването на достоверността изисква

¹⁶⁸ *Y v Secretary of State for the Home Department*, [2006] EWCA Civ 1223, 26 July 2006. See also R Graycar, 'The gender of judgments: an introduction', in M Thornton (ed.), *Public and Private Feminist Legal Debates*, Melbourne: OUP, 1991 г., p 262–82.

¹⁶⁹ Имиграционен и бежански съвет на Канада, *Оценяване на достоверността при молби за закрила на бежанци*, 31 ян. 2004 г., т. 2.3.5, с. 35.

¹⁷⁰ *Y v Secretary of State for the Home Department*, [2006 г.] EWCA Civ 1223, 26 юли 2006 г., параграф 27.

от интервюистите и вземанията решенията да се самооценяват, за да може да преценят в каква степен тяхното емоционално и физическо състояние, ценности, възгледи, допускания, предразсъдъци и житейски опит влияят на решенията им.¹⁷¹ От съществено значение е решаващите органи и отделните служители, вземащи решенията, да разбират и осъзнават в основни линии тези въздействия, за да предприемат мерки за ограничаване на субективността и пристрастието, доколкото е възможно.¹⁷²

3.2 Политическа, обществена и институционална среда

Важно е да се подчертае, че много вземания решения работят в политическа, обществена и/или институционална среда, в която насочеността е към предотвратяване на незаконната имиграция и на опити за злоупотреби от хора, подаващи фалшиви молби.

В някои държави членки органът, който отговаря за разглеждането на молбите за международна закрила, е част от държавната институция, която отговаря за имиграцията и граничния контрол. Вероятно е тези държавни институции да действат в съответствие с императивите на ЕС и/или на национално равнище за предотвратяване и/или ограничаване на незаконната имиграция. Освен това, в някои държави членки е вероятно медийното отразяване на убежището и политическият дебат по него да допринасят за възприемане на убежището като мерки за

¹⁷¹ R Thomas, *Administrative Justice and Asylum Appeals: A Study of Tribunal Adjudication*, Oxford: Hart Publishing, 2011 г., с. 166; J Millbank, 'The Ring of Truth': A Case Study of Credibility Assessment in Particular Social Group Refugee Determinations', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 1, 2009 г.; A Macklin, *Truth and Consequences: Credibility Determination in the Refugee Context*, International Association of Refugee Law Judges, 1998 Conference.

¹⁷² R Graycar, 'The gender of judgments: an introduction', in M Thornton (ed.), *Public and Private: Feminist Legal Debates*, Melbourne: OUP, 1995 г., с. 267: „Това, което съдиите знаят за света, как знаят това, което правят, и как това, което знаят, се преобразува в дейността им като съдии е изключително важно. Ако можехме да просветим съдиите, за да осъзнаят предразсъдъците си, тогава поне щяха да са нашрек, за да уловят момента, в който започват да влияят на решенията си. Може дори да започнат да мислят различно.“ Учебните програми за оценка на достоверността учат вземанията решенията да оставят настрана „собственения си багаж“, вижте Европейска учебна програма в областта на убежището, модул 7, т. 4.2.22.

противодействие на незаконна миграция. Предвид тези обстоятелства е възможно решаващите органи и вземащите решенията да имат опасения, че подадените пред тях молби се основават на измислени доказателства. Такива опасения има на най-високо равнище на ЕС, където Европейският съвет посочва, че, въпреки че Общата европейска система за убежище трябва „да се основава на стандарти за закрила, е нужно да се обръща подобаващо внимание и на справедливите и ефективни производства, които могат да предотвратяват злоупотребите.“¹⁷³

Такива обстоятелства може съзнателно или несъзнателно да влияят на нагласата и отношението на вземащите решенията и интервюистите, които отговарят за оценката на достоверността.

Въпреки че интервюистите изразиха намерението си да пристъпват към разглеждане на молбите без предварителна нагласа,¹⁷⁴ някои споделиха и виждането, че повечето кандидати са икономически мигранти.¹⁷⁵ При една от дискусиите практикуващи юристи изразиха мнение, че вземащите решенията имат склонността да възприемат задачата си като задължение по-скоро да *държат вратите затворени*, а не да предоставят *закрила*.¹⁷⁶

Възможно е общественият, политическият и институционалният натиск за предотвратяване на злоупотребите с убежището да въздействат

¹⁷³ Съвет на Европейския съюз, *Стокхолмска програма – Отворена и сигурна Европа, която служи на гражданите и ги защитава*, Официален вестник (2010/C 115/01), 2010 г., с. 32.

¹⁷⁴ Интервюираните от ВКБООН вземащи решения споделят, че според тях не пристъпват към интервюта за международна закрила с определена нагласа. Вземащият решения В посочва: „Започвам интервюто без предварителна нагласа.“ (интервю 2); Вземащ решения F: „Обикновено правя проучване преди интервюто и се запознавам с предварителното интервю. Но нямам определено мнение за кандидатите.“ (интервю 6). Подобно виждане се споделя и от вземащия решения A: „Не можеш да си позволиш да си преднамерен. Трябва да проучваш, иначе ще се плъзнеш по лоша плоскост; цялата подготовка за интервюто може да се съсипе, ако преди това вече имаш някаква позиция.“ (интервю 1).

¹⁷⁵ Вземащият решения A, например, посочи: „Мисля, че 90% от времето те са икономически мигранти.“ (интервю 1); други вземащи решения споделиха: „Всички, които подават молби, не са лица, търсещи международна закрила, а икономически мигранти. Някои ми каза направо, че са дошли поради икономически причини.“ (интервю 3); и: „Като цяло не идват поради нищо друго освен икономически причини.“ (интервю 4); един вземащ решения посочи: „Кандидатите лъжат и злоупотребяват с имиграционната система, те злоупотребяват със социалната система; за мене е съвсем очевидно какво става тук. Когато си наясно с това, ставаш много недоверчив.“ (интервю 5).

¹⁷⁶ Срещата с практикуващите юристи се състоя на 22 юни 2012 г.

несъзнателно на нагласата на вземащите решенията, поради което да подхождат към оценката на достоверността скептично и с недоверие.¹⁷⁷

Ето защо за вземащите решенията е изключително важно да не забравят, че задачата им е да отстояват основните права на човека и че целта е закрилата, т.е. да идентифицират кандидатите, които отговарят на условията за международна закрила. Освен това, изключително важно е решаващите органи да предприемат подходящи мерки, каквито са нужни, за осигуряване на институционална нагласа, насочена към закрила, и институционална култура, *чувствителна към закрилата*.

3.3 Повторяемост на задачата

Отбелязва се фактът, че да се запази обективност и безпристрастност не е лесна задача особено като се има предвид, че в някои институции вземащите решенията трябва постоянно да извършват оценки на молби – често в кратки срокове и понякога за много кандидати от едни и същи страни на произход. Предвид повторяемостта на задачата съществува риск вземащите решенията да имат склонността съзнателно или несъзнателно да категоризират молбите в типични профили,¹⁷⁸ които се характеризират с предварителна нагласа по отношение на

¹⁷⁷ G Coffey, 'The Credibility of Credibility Evidence at the Refugee Review Tribunal', *International Journal of Refugee Law*, том 15, № 3, 2003 г., с. 377–417, на с. 417: „Когато на лице, търсещо закрила, което всъщност е бежанец по смисъла на Конвенцията за бежанците, не му се вярва, има провал на няколко равнища. Има съдебна грешка и измяна спрямо принципа на убежището. Не се проверяват доказателствата за преживяното от кандидата преследване и това предопределя непреднамерени действия от страна на прокурора, които водят до това жертвата на преследването да бъде дискредитирана и да запази мълчание. Имаме задължението да не допускаме на преживелите преследване да не се вярва неоснователно.“

¹⁷⁸ Herlihy, S W Turner, 'The Psychology of Seeking Protection', *International Journal of Refugee Law*, том 21, № 2, 2009 г., с. 191 за стереотипите

достоверността.¹⁷⁹ От интервюираните вземащи решения в една държава членка повечето посочиха, че след като многократно са чули една и съща история, започват да я приемат като фалшива.¹⁸⁰

Нито един от интервюираните вземащи решения не спомена, че не изключва възможността сходните разкази на кандидатите да са показателни за достоверността им.

Предишни констатации за достоверността или липсата на достоверност на сходни молби от лица от една и съща страна на произход или място на обичайно пребиваване не бива да водят до предварителни допускания за резултата. И обратното – фактът, че дадена молба се различава съществено от другите, свързани със същата страна на произход или обичайно пребиваване, не бива да води до предварителни допускания за достоверността. Във връзка с това е добре да се отбележи, че всяка молба трябва да се оценява индивидуално и обективно, дори и в контекста на националните насоки за групите „в риск“ и тези „не в риск“.

¹⁷⁹ Един вземащ решения сподели: „След време не може да нямаш изграден стереотип. Опитвам се да бъда обективен, за да вникна в това, което ми се разказва. Не можеш обаче да избиеш от главата си предварителните представи, които имаш за хората от съответната националност. Не можеш дълго да работиш тази работа, защото развиваш предубеждения за нещата.“ (интервю 3); сходно е споделеното от друг вземащ решения: „Понякога е доста трудно. Не мисля, че е добре дълго да си на тази работа. Закоравяваш, като слушаш все едни и същи истории, изграждаш си предварителна нагласа.“ (интервю 6); старши служител, вземащ решения, също посочи, че „слушането на сходни истории означава, че вземащите решенията се поотегчават, а това не е подходящото душевно състояние, в което да се разглеждат молби.“ (интервю 8).

¹⁸⁰ Вземащият решения D сподели: „Фалшива е, често хората познават други, които са използвали тази история, за да постигнат целта си.“ (интервю 4). Вземащият решения C сподели: „Добре, трудно е да се повярва, ако знаеш отговорите, преди да си задал въпросите.“ (интервю 3). Един от вземащите решения посочи колко е трудна тази задача: „Не трябва да забравяш, че става дума за индивидуален случай, прегледай историята на фактите за всеки случай – не може всички да лъжат.“ (интервю 6).

3.4 Закоравяване спрямо разглеждането на молби, умора от оценките на достоверността, емоционално дистанциране, стрес и косвена травма

Постоянното изслушване на разкази за мъчения, насилие или нечовешко и унижително отнасяне може да има психологически поражения сред вземащите решенията. Интервюираните от ВКБООН споделят за психологически стрес от постоянното слушане и/или четене на разкази за преследване.

Ето какво споделя един от вземащите решенията:

„Провеждах едно интервю, при което кандидатката беше оставила децата си в Гамбия и в края на интервюто се срива. Бях развълнуван от това колко нещастна бе жената по време на интервюто. Провеждах съм интервюта, на които са ми показвали снимки. Провеждането на интервюта оставя следи, дори и сега в главата ми звучат неща, които съм чувал.“¹⁸¹

Друг вземащ решения посочи, че „през цялото време слушаш ужасяващи истории, което много напраща. Въздейства ти“.¹⁸²

Интервюистите и вземащите решения може да страдат от психологически стрес в резултат от съприкосновението с представяните им доказателства – т.н. косвена травма – и да прилагат естествени стратегии за справяне, които е вероятно неволно да нарушат безпристрастността им.¹⁸³

¹⁸¹ Интервю 3.

¹⁸² Интервю 6; сходно на казаното, друг вземащ решения споделя: „Понякога е изключително разстройващо, наистина ти въздейства.“ (интервю 4).

¹⁸³ Например, вземащите решенията може да се стремят да избягват съприкосновението с доказателства, които ги разстройват още повече, а това може да се отрази неблагоприятно на разпита на кандидата по време на интервюто и/или на извличането на още доказателства в подкрепа на случая. Вижте D Bögner, J Herlihy, C Brewin, 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews', *British Journal of Psychiatry*, том 191, № 1, 2007 г., с. 75–81, на с. 79.

За интервюистите и вземащите решенията съдържанието на доказателствата може да бъде толкова ужасяващо, че да се изкушават да го отхвърлят като невъобразимо, измислено и, следователно, без достоверност.¹⁸⁴ В друго неотдавнашно изследване се посочва, че „става все по-трудно да се подходи към всеки случай на чисто и да се избягва изграждането на йерархия на страданието, което да доведе до необходимостта от все по-високо ниво на страданието, за да се изпита състрадание.“¹⁸⁵ Липсата на вяра е съвсем естествена човешка стратегия за справяне, но накърнява обективността и безпристрастността.

Емоционалното дистанциране може да се приеме като съществено за поддържане на обективността. Вземащите решенията обаче трябва да внимават дистанцирането да не прерасне в липса на вяра и нежелание да се прояви разбиране към историята на кандидата.¹⁸⁶ Двама от интервюираните вземащи решения споделиха с ВКБООН, че се опитват да се справят с травмиращите разкази, като се дистанцират емоционално. Например, както посочи един от вземащите решения: „много малко се ангажирам емоционално по време на интервюто. Тук съм, за да събирам информация, така че съм съвсем пасивен, дори студен.“¹⁸⁷

¹⁸⁴ J Cohen, 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers', *International Journal of Refugee Law*, том 13, 2001 г., с. 293–309, където се цитира главата за R F Molicca *The trauma story: the psychiatric care of refugee survivors of violence and torture*, в F M Ochberg, (ed.), *Post Traumatic Therapy and Victims of Violence*, 1998, New York: Brunner/Mazel: „Молика показва, че защитните психическите способности на самия интервюиста се използват, за да се устои на отрицателните ефекти от изслушването на разказа за разстройващи събития.“ Вижте и C Rousseau, F Crépeau, с. Foxen, F Houle, 'The Complexity of Determining Refugeehood: A Multidisciplinary Analysis of the Decision-Making Process of the Canadian Immigration and Refugee Board', *Journal of Refugee Studies*, том 15, № 1, 2002 г., с. 43–70 за примери за пряко избягване, отрицание и тривиализиране сред членовете на канадските трибунали за бежанци.

¹⁸⁵ H Baillet, S Cowan, V Munro, *Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT*, април 2012 г., с. 6. Изследователят цитира виждането на съответния служител: „като начало, бе доста травмиращо... и след известно време, предполагам, след като си прочел много такива истории и някак надживяваш етапа, когато те може или вероятно никога не казват истината.... Не знам дали закоравяваш към това, е, може би наистина закоравяваш малко; научаващ се да се справяш.“

¹⁸⁶ H Baillet, S Cowan, V Munro, *Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT*, април 2012 г., с. 6. Вижте и C Westaby, 'Feeling Like a Sponge: The Emotional Labour Produced by Solicitors in their Interactions with Clients Seeking Asylum', *International Journal of the Legal Profession*, том 17, 2010 г., с. 153–74, за управлението на емоциите при юристите в Обединеното кралство, които работят с бежанци.

¹⁸⁷ Интервю 5.

Следователно, интервюистите и вземащите решенията могат да станат недовърчиви, да закоравеят спрямо случаите или да бъдат обзети от умора от оценяване на достоверността в резултат от дистанцирането и самия обем на оценяваните молби и доказателства по тях. Както посочи един опитен вземащ решения, „трябва да сме също толкова нащрек за умората от оценяването на молби както и за това да не ни измамат с фалишива молба.“¹⁸⁸

Проучванията на ВКБООН показваха, че някои от вземащите решения осъзнават закоравяването спрямо разглеждането на молби, умората от оценката на достоверността и професионалното прегаряне.¹⁸⁹ Някои от интервюираните вземащи решения посочиха, че така необходимата подкрепа може да се осигури чрез консултации или телефонна линия за помощ:¹⁹⁰ „Чувствах се много объркан. Имаш чувството, че си нещо като поточна линия. Несъмнено бих използвал такава услуга;“ и „Ако имаше услуги за консултации, това щеше да е полезно особено за тези, които работят по въпроси като трафика на хора.“

Някои от интервюираните вземащи решения изразиха мнението, че въвеждането на взаимен контрол може да е полезно за поддържане на безпристрастност в оценките и за предотвратяване на закоравяването и циничното отношение. В една от държавите членки вземащите решенията споделиха, че в миналото са съществували групи за взаимен контрол и консултации; към момента на провеждане на настоящото

¹⁸⁸ Sir Nicholas Blake, President of the UTIAC, 'The Arrival of the Upper Tribunal Immigration and Asylum Chamber' (Tribunals Service, 11 February 2010) 2; Вижте и H Baillet, S Cowan, V Munro, *Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT*, април 2012 г., с. 6.

¹⁸⁹ Интервю от 23 ян. 2012 г.

¹⁹⁰ Решаващият орган на Обединеното кралство има програма за подкрепа на служителите, която предоставя поверителни услуги за самонасочване, различни от тези на отдела за човешки ресурси и ресорния отдел. На разположение на вземащите решения има безплатен телефонен номер, на който могат да се обадят по всяко време на денонощието, 365 дни в годината, за да получат помощ по въпроси от емоционално или практическо естество. Особено важно е всички вземащи решения да знаят за съществуването на услугата, както и своевременно да се отстраняват всякакви затруднения по ползването ѝ. Трябва обаче да се отбележи, че проучванията за Обединеното кралство установиха, че вземащите решенията не знаят за тази услуга. Към момента на провеждане на изследването на ВКБООН отделът за Африка на белгийската служба изпробваше пилотно проект „Погрижи си“, чиято цел е да се предотвратяват стресът и загубата на чувството за съпричастност сред вземащите решенията; в Холандия има екип, с който се установява връзка чрез ръководителя на отдела за оказване на подкрепа. *BedrijfsOpvang Team* (BOT, екип за помощ на служителите).

изследване обаче упражняването на такъв контрол е в зависимост от работните методи и атмосферата в съответния отдел; взаимният контрол е неформален.¹⁹¹ Освен това, на служителите се предлага курс, озаглавен „Интервизия“, в рамките на който се обсъждат случаи и се изразяват становища и коментари.¹⁹² Други вземащи решения споменаха, че имат възможност да прехвърлят на друг колега даден случай, ако преценят, че няма да се справят професионално с оценката на достоверността.¹⁹³

ВКБООН насърчава държавите членки да осигурят за интервюистите и вземащите решения подходящи и достъпни механизми за подкрепа, с помощта на които да се преодолява психологическото въздействие в резултат от процеса на вземане на решения.¹⁹⁴

В проведеното от ВКБООН проучване в трите държави членки в рамките на настоящото изследване се подчертава колко е важно вземащите решенията да се наблюдават и да разбират как начинът им на мислене, личното им положение и физическото и психическото им състояние се отразяват на оценката на достоверността. Освен това, се обръща внимание, че е важно решаващите органи да въведат подходящи и достъпни механизми, както и стратегии, с които да се преодоляват психологическите последици в работата на вземащите решенията. В изследването на ВКБООН се акцентира и върху друг аспект: въпреки че в съдебната практика и насоки се отчита относителността на културата, сравнително малко съдебни решения се позовават на влиянието на други фактори върху вземането на решения. Подобно положение е в разрез с констатациите в научните изследвания във връзка с тези фактори.

¹⁹¹ Интервю от 27 март 2012 г.

¹⁹² Информация, получена от служител за политиката на АУА.

¹⁹³ Интервю от 2 февр. 2012 г. Интервю от 31 ян. 2012 г.

¹⁹⁴ ВКБООН, Проект „Инициатива за подобряване на качеството на процедурите за убежище“, първи доклад, с.9, препоръка 9; ВКБООН, Проект „Инициатива за подобряване на качеството на процедурите за убежище“, Втори докладпараграф 3.9.2, с. 24.

4. Заключение

Извършеният от ВКБООН преглед на насоките в трите държави членки, обект на изследването, откри полезни указания за необходимостта да се вземе предвид личното и общото положение на кандидата. Като цяло обаче изследването на ВКБООН установи, че в оценките на достоверността решаващите органи няма достатъчно позоваване на емпиричните данни от научни изследвания по горепосочените въпроси и/или оценките не съответстват достатъчно на тези данни. От резултатите от изследването на ВКБООН става видно, че често в писмените вътрешни становища и решения по отделните случаи не се отчита относителността лично и общо положение, което може да повлияе на различните аспекти на оценката на достоверността. И така, от материалите по преписките не ставаше винаги ясно дали вземащият решенията е разгледал личното и общото положение на кандидата като важно за решението. Това, разбира се, не означава непременно, че тези фактори не се отчитат, но липсата на позоваване на тях и естеството на формулираните от служителите заключения често създаваха впечатлението, че не се вземат предвид и/или че разбирането на въздействието им не се основава на достатъчна информираност по въпроса.

Анекси

Схеми и проверочни списъци за вземащите решения

Насоки за оценката на достоверността – преглед.....	31
Оценка на достоверността – цели и принципи	32
Събиране на факти: задължението на кандидата да обоснове молбата си.....	33
Събиране на факти: задължението на вземащия решенията да сътрудничи.....	34
Оценка на достоверността – фактори, които да се вземат предвид.....	35
Показатели за достоверност	37
Структуриран подход към оценката на достоверността	38
Приложение 2 - Съдържание на пълния доклад.....	39

Насоки за оценката на достоверността – преглед

СТЪПКИ ПРИ АНАЛИЗА

ОБЯСНЕНИЕ

Подготовка на личното интервю с кандидата

1	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА РЕШАВАЩИЯ ОРГАН ДА ПРЕДОСТАВИ ИНФОРМАЦИЯ И НАСОКИ	☐	Преди личното интервю решаващият орган трябва да предостави на кандидата информация относно задължението му да обоснове молбата си и насоки как да изпълни задължението си. Това задължение важи по време на целия процес.
2	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА РЕШАВАЩИЯ ОРГАН ДА СЪБЕРЕ ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА КАНДИДАТА	☐	Информацията за основни данни (възраст, пол, гражданство, етнически произход, физическо/психично здраве, образование, социален статус, вероизповедание, градски или селски произход, роднини др.) може да се събере устно или писмено с помощта на преводач, когато е нужно. Задават се въпроси като: „Защо търсите международна закрила?“, но не се задълбава в подробности по молбата.
3	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВЗЕМАЩИЯ РЕШЕНИЯТА (ВР) ДА СЕ ПОДГОТВИ ЗА ИНТЕРВЮТО	☐	ВР се запознава с фактите по молбата, проучва обща и конкретна информация за страната на произход, събира информация по конкретни аспекти на молбата, разглежда личното и общото положение на кандидата, разглежда молби, подадени от членове на семейството и подготвя въпросите за интервюто.

По време на личното интервю

4	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВР ДА ПРЕДОСТАВИ ИНФОРМАЦИЯ И НАСОКИ	☐	В самото начало на личното интервю ВР предоставя на кандидата информация относно задължението му да обоснове молбата и му дава насоки как да го направи.
5	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВР ДА НАСОЧВА КАНДИДАТА, КАТО МУ ЗАДАВА ПОДХОДЯЩИ ВЪПРОСИ	☐	ВР използва подходящи въпроси, по време на интервюто запазва безпристрастно и обективно отношение както във вербалната, така и в невербалната комуникация.
6	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВР ДА ВЗЕМЕ ПРЕДВИД ЛИЧНОТО И ОБЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ	☐	ВР взема предвид възрастта, пола, културната среда и етническия произход, образованието, социалния статус, сексуалната ориентация и/или половата идентичност при начина на формулиране на въпросите към кандидата, анализа и тълкуването на отговорите и подбора на следващите въпроси.
7	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВР ДА СЪБЕРЕ ОТНОСИМА КЪМ МОЛБАТА ИНФОРМАЦИЯ	☐	В зависимост от необходимото, ВР използва всички налични способности, за да събере всички относими към молбата доказателства, включително подкрепящи такива.
8	ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВР ДА ДАДЕ НА КАНДИДАТА ВЪЗМОЖНОСТ ДА КОМЕНТИРА И ИЗЯСНИ ЕВЕНТУАЛНИ НЕБЛАГОПРИЯТНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ОЦЕНКАТА	☐	ВР дава възможност на кандидата да изясни всякакви очевидно липсващи подробности, пропуски, противоречия и неправдоподобни елементи. В хода на цялото производство до вземане на решението кандидатът трябва да има възможност да коментира евентуални неблагоприятни констатации от оценката. ВР дава на кандидата разумна възможност и подходящо време да изпълни задължението си за обосноваване на молбата.

След личното интервю: Оценка на твърденията на кандидата и на други доказателства

9	ОЦЕНЯВА СЕ ДОСТОВЕРНОСТТА НА ВСЕКИ СЪЩЕСТВЕН ФАКТ	☐	При оценяване на достоверността на всеки съществен факт ВР прилага показатели за достоверност в светлината на личното и общото положение на кандидата и факторите, засягащи тълкуването на информацията.
10	ОПРЕДЕЛЯ СЕ КОЙ СЪЩЕСТВЕН ФАКТ ДА СЕ ПРИЕМЕ	☐	До вземане на окончателното решение кандидатът може да представя на ВР и други доказателства, които да се разгледат, или да се договори с него, че появили се в следствие доказателства ще може да се включат в решението. ВР трябва да реши кои съществени факти да приеме, кои да отхвърли и при кои факти остават елементи на съмнение.
11	ПРЕЦЕНЯВА СЕ ДАЛИ ДА СЕ ПРИЛОЖИ ПРИНЦИПЪТ НА СЪМНЕНИЕТО В ПОЛЗА НА КАНДИДАТА КЪМ ВСЕКИ ОТ ОСТАНАЛИТЕ ФАКТИ	☐	Когато твърденията като цяло са последователни, правдоподобни и в съответствие с информацията за страната на произход, следва да се приложи принципът на съмнението в полза на кандидата към онези факти, за които няма подкрепящи документи или други доказателства, включително информация за страната на произход, или е останало някакво съмнение.
12	ИЗБРОЯВАТ СЕ ВСИЧКИ ПРИЕТИ И ОТХВЪРЛЕНИ СЪЩЕСТВЕНИ ФАКТИ	☐	Приетите съществени факти представляват основата за анализа, който ще извърши на втория етап, когато се определя дали кандидатът има основателен страх от сериозно посегателство или е застрашен от такова.

Оценка на достоверността – цел и принципи

Вземашите решенията нямат неограничена свобода при оценяването на достоверността: те трябва да съблюдават основните права и принципи в ЕС, както и принципите в административното право на ЕС. Вземашите решенията трябва да работят в сътрудничество с кандидата [чл.4(1) от Квалификационната директива], да оценяват молбата индивидуално, като вземат предвид някои конкретни фактори [чл.4(3) от Квалификационната директива] и да приемат неподкрепени факти при определени условия [чл.4(5) от Квалификационна директива]. Молбите трябва да се разглеждат и решенията по тях да се вземат индивидуално, обективно и безпристрастно [чл.8(2) от Директива относно производството] с познаване на относимите правни стандарти за убежището и бежанците [чл.8(2)(в) от Директива относно производството], включително съдебната практика на Съда на Европейския съюз, стандартите в ЕКПЧ и тези на Комисията против изтезанията, както и насоките на ВКБООН.

ПРИНЦИПИ И СТАНДАРТИ	КОМЕНТАРИ	☒
СПОДЕЛЕНО ЗАДЪЛЖЕНИЕ	Кандидатът е този, който по принцип има задължението да излага твърдения и да представя документи или други доказателства в подкрепа на молбата. Вземашият решенията обаче има задължението да си сътрудничи с кандидата за събиране на нужната информация. Задължението за обосноваване на молбата е споделено.	☐
ИНДИВИДУАЛНА ОЦЕНКА	Оценката на достоверността трябва да се извършва за всеки кандидат отделно, като се отчита личното и общото му положение.	☐
ОБЕКТИВНА И БЕЗПРИСТРАСТНА ОЦЕНКА	Производството за предоставянето на международна закрила не е от състезателен тип. Достоверността трябва да се оценява обективно и безпристрастно. ВР трябва да осъзнава, че неговите предразсъдъци и възгледи, емоционално и физическо състояние могат да повлияят на обективността на оценката му, и е нужно да полага усилия да сведе до минимум това въздействие.	☐
ОЦЕНКА ОСНОВАНА НА ДОКАЗАТЕЛСТВАТА	Независимо дали приема или отхвърля даден факт, ВР трябва да може да обоснове решението си с доказателства. Неблагоприятните констатации за оценката на достоверността не бива да почиват на неоснователни допускания, субективни спекулации, догадки, стереотипи, интуиция или вътрешно чувство.	☐
НАСОЧЕНОСТ КЪМ СЪЩЕСТВЕНИТЕ ФАКТИ	Съществените факти са тези, които са в сърцевината на молбата. Периферните не са. Оценката на достоверността трябва да е насочена към съществените факти, които са най-важни при решението по молбата. Неблагоприятните констатации за оценката на достоверността трябва да са по същество, а не да са свързани с маловажни аспекти.	☐
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА КОМЕНТАРИ ПО НЕБЛАГОПРИЯТНИ КОНСТАТАЦИИ	Всеки кандидат има правото да бъде изслушан [чл.41 от Хартата на ЕС]. Това включва правото на пояснения или коментари по факти, за чиято достоверност ВР има съмнения. ВР трябва да даде на кандидата разумна възможност да вземе отношение по всякакви въпроси, които може да имат неблагоприятни последствия за оценката на достоверността.	☐
ОЦЕНКА НА БАЗАТА НА ВСИЧКИ ДОКАЗАТЕЛСТВА	Оценката на достоверността трябва да се основава на цялата налична относима информация, предоставена от кандидата и събрана от ВР, включително допълнителни обяснения по привидни противоречия, пропуски, неясноти или неправдоподобни факти, представени от кандидата. ВР не трябва да си прави изводи за достоверността на отделните съществени факти без връзка с останалите.	☐
ВНИМАТЕЛНО И ОБСТОЙНО РАЗГЛЕЖДАНЕ	Тъй като в решенията може да има въпроси на живот и смърт, всеки случай заслужава внимателно и обстойно разглеждане на цялата налична информация. Кандидатът трябва да има възможност да представи случая си в пълнота; трябва да се преценят всички представени доказателства; решенията трябва да се основават на цялата налична информация; ВР трябва да разреши всички съмнения.	☐
ПРИНЦИП НА СЪМНЕНИЕТО В ПОЛЗА НА КАНДИДАТА	Тъй като в решенията може да има въпроси на живот и смърт и тъй като, въпреки че и кандидатът и ВР са направили всичко възможно, за да съберат доказателства в подкрепа на съществените факти, може да са останали известни съмнения по някои факти, често се налага да се прецени дали да не се приложи принципът на съмнението в полза на кандидата.	☐
ЯСНИ КОНСТАТАЦИИ И СТРУКТУРИРАН ПОДХОД	При оценката на достоверността се определя кои факти да се приемат и след това да се преценят при анализа на основателния страх от преследване/реален риск от сериозно посегателство. Принципът на съмнението в полза на кандидата позволява на ВР да стигне до ясно заключение дали да приеме, или да отхвърли съществени факти, при които още има някакво съмнение. Структурираният подход помага за точното прилагане на съответните стандарти.	☐

Събиране на фактите: задължението на кандидата да обоснове молбата си

“Чл.4(1) от Квалификационната директива (КД) гласи: „Държавите членки **могат** да преценят, че е задължение на молителя да представи **във възможно най-кратък срок** всички необходими елементи в подкрепа на своята молба за международна закрила.“

Чл.4(2)от КД изброява относимите **елементи**, необходими в подкрепа на молбата, които се състоят от всички „**декларации на молителя и от всички документи, с които разполага молителят**“.”

Чл.4(5)(а) изисква кандидатът да положи **всички реални усилия** да обоснове своята молба.

Чл.4(5)(б) изисква „**задоволително обяснение за липсата на останалите относими елементи**“.

ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА КАНДИДАТА „ПО ПРИНЦИП“ ДА ОДОБСНОВЕ МОЛБАТА СИ

ЗАДЪЛЖЕНИЕ	☒ ОБЯСНЕНИЕ	ЕЛЕМЕНТИ	☒
1. ДА ПОЛОЖИ ВСИЧКИ УСИЛИЯ	☐ Доказателствата може да са в устна форма или документи. Те включват декларираното от кандидата и други устни доказателства от експерти, членове на семейството и други свидетели. Доказателствата може да бъдат документи: писмени, графични, цифрови, визуални материали, информация за страната на произход, веществени доказателства (физически предмети, белези по тялото) и аудио/визуални записи. Доказателствата включват всичко, което насочва към, потвърждава, подкрепя или е свързано с относимите факти по случая.	Възраст	☐
2. ДА ПРЕДСТАВИ НАПРАВЕНИ ДЕКЛАРАЦИИ И ВСИЧКИ ДОКУМЕНТИ, С КОИТО РАЗПОЛАГА	☐ Задължението на кандидата да обоснове молбата си не предполага задължението да осигури документи или други доказателства за всеки представен относим факт. Декларациите на кандидата представляват доказателства и сами по себе могат да обосноват молбата. Твърденията за някои факти не могат да бъдат подкрепени с документи или други доказателства. ВР не трябва да има прекомерни очаквания за документите или други доказателства, с които кандидатът да разполага и/или да има разумна възможност да осигури. При оценката на „всички реални усилия“ трябва да се отчете личното и общото положение на кандидата, включително средствата, с които разполага, за да се сдобие с документи или други доказателства.	Пол	☐
3. ДА ОБОСНОВЕ МОЛБАТА СИ ВЪВ ВЪЗМОЖНО НАЙ-КРАТЪК СРОК	☐ Възможно е от кандидата да се изиска или самият той да желае да представи допълнителни относими декларации или други доказателства, след като започне оценяването. Тълкуването на понятието „във възможно най-кратък срок“ трябва да се основава на разбиране на личното и общото положение на кандидата, което може да възпрепятства разкриването на информация и да влияе на осигуряването на подкрепящи документи и други доказателства. Тук се имат предвид и обстоятелства в информацията за страната на произход.	Самоличност, гражданство/а, етнически произход	☐
4. ДА ДАДЕ ЗАДОВОЛИТЕЛНО ОБЯСНЕНИЕ ЗА ЛИПСАТА НА ОСТАНАЛИТЕ ОТНОСИМИ ЕЛЕМЕНТИ	☐ ВР трябва да проявява гъвкавост по отношение на сроковете и да ги тълкува отнесени към момента, когато кандидатът е уведомен на разбираем за него език за задължението му да обоснове молбата си. ВР трябва да е наясно, че представянето и събирането на информация и други доказателства, както и оценката на тази информация не е линеен процес и може да изисква допълнителна информация във връзка с относимите факти.	Страна на произход или място на обичайно пребиваване	☐
		Членове на семейството	☐
		Образование	☐
		Социален статус	☐
		Градски/Селски произход	☐
		Вероизповедание	☐
		Документи	☐
		Физическо/ психично здраве	☐
		Предходни молби за международна закрила	☐
		Причини за подаване на молба за международна закрила	☐

Събиране на фактите: задължението на вземащия решенията да сътрудничи

В член 4 (1) на Квалификационната директива на ЕС се посочва, че: „Държавата-членка следва да оцени, в сътрудничество с молителя, елементите, свързани с молбата.“

Съдът на Европейския съюз обяснява, че „по принцип молителят е този, който следва да представи всички елементи в подкрепа на молбата си, което обаче не изключва задължението на държавата членка да си сътрудничи с молителя на етапа на установяване на елементите, свързани със съответната молба.“

ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА ВЗЕМАЩИЯ РЕШЕНИЯТА ДА СЪТРУДНИЧИ

ЗАДЪЛЖЕНИЕ	☒ ОБЯСНЕНИЕ
1. ВР ПРЕДОСТАВЯ ИНФОРМАЦИЯ И НАСОКИ НА КАНДИДАТА	☐ Не може да се очаква от кандидата да знае, че има задължението да обоснове молбата си, как да изпълни това задължение и какви факти и видове документи или други доказателства може да са относими. ВР уведомява кандидата на разбираем за него език и начин относно това, което е нужно за обосноваване на молбата. ВР кани кандидата да представи доказателства, които може разумно да се осигурят в подкрепа на съществените факти, и го информира относно срока и наличните на кандидата средства за представяне на всички изисквани елементи. Тази информация трябва да се предостави на кандидата своевременно, за да може да изпълни задължението си.
2. ВР ПРЕДОСТАВЯ НАСОКИ, КАТО ЗАДАВА ПОДХОДЯЩИ ВЪПРОСИ ПО ВРЕМЕ НА ИНТЕРВЮТО	☐ ВР насочва кандидата във връзка със събирането на цялата информация, свързана със съществените факти по молбата му. ВР използва въпроси от отворен и затворен тип и такива за извличане на информация, като същевременно дава възможност на кандидата да обоснове молбата си. През цялото интервю интервюистът е безпристрастен и обективен и във вербалната, и в невербалната комуникация. Задаваните въпроси трябва да се съобразени с личното и общото положение на кандидата. Водещият принцип винаги трябва да бъде съблюдаването на стандартите за оценка на достоверността и на човешкото достойнство на кандидата.
3. ВР ДАВА НА КАНДИДАТА ВЪЗМОЖНОСТ ДА ОБЯСНИ ЕВЕНТУАЛНИ ОТРИЦАТЕЛНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ОЦЕНКАТА	☐ До вземане на окончателното решение кандидатът трябва да има възможност да поясни евентуални неблагоприятни констатации от оценката. В хода на интервюто ВР установява привидни противоречия, несъответствия, пропуски и неправдоподобни елементи и ги представя на вниманието на кандидата. Може да се наложи ВР да насрочи друго интервю или да осигури на кандидата друг способ за предоставяне на обяснения. Когато се дадат обяснения, те трябва да се вземат предвид при определяне на окончателното решение по молбата.
4. ВР СЪБИРА САМОСТОЯТЕЛНО ДОКАЗАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ С МОЛБАТА	☐ Тъй като може да се очаква кандидатът да има затруднения при осигуряването на документи и други доказателства в подкрепа на декларираното от него, ВР самостоятелно събира доказателства и друга информация, свързана с представените от кандидата съществени факти, включително, когато е нужно, доказателства в подкрепа на тези факти.
4.1 ИНФОРМАЦИЯ ЗА СТРАНАТА НА ПРОИЗХОД И ДРУГИ ДОКАЗАТЕЛСТВА	☐ ВР осигурява самостоятелно обща и конкретна информация за страната на произход и други доказателства. Информацията за страната на произход трябва да е относима, точна, обективна, безпристрастна и актуална към съответния период. ВР оценява декларациите на кандидата и другите доказателства в светлината на общоизвестното за положението в страната на произход или мястото на обичайно пребиваване, както и всякакви конкретни доказателства, които потвърждават или подкрепят посочените факти, а не само такива, които ги опровергават.
4.2 ПРИНЦИП НА ОБСТОИНИЯ ПРЕГЛЕД	☐ ВР оценява всички материали, събрани в подкрепа на молбата, като взема предвид личното и общото положение на кандидата. ВР разглежда и самостоятелно събраните материали. ВР има задължението да разсее всякакви съмнения относно тази информация.

– фактори, които да се вземат предвид

ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА КАНДИДАТА

Оценката на достоверността трябва да е съобразена с определени правни принципи и стандарти. Когато се оценява достоверността, е нужно да се вземе предвид цялостното лично и общо положение на кандидата. То обхваща елементи от лично естество (възраст, гражданство, етнически произход, сексуална ориентация и/или полова идентичност, образование, социален статус, вероизповедание, културна среда и градски/селски произход, душевно състояние и физическо здраве); преживявания в миналото и настоящето, свързани с лошо отнасяне, мъчения, преследване, посегателства или други сериозни нарушения на правата на човека; както и законодателния, институционалния, политическия, социалния, религиозния, културния контекст в страната на произход или мястото на обичайно пребиваване, положението с правата на човека, нивото на насилие и осигурената от държавата закрила. ВР трябва да съумее да премине отвъд различни препятствия, свързани с географски, културни, социално-икономически, образователни и религиозни аспекти, както и характеристиките на половете и различните лични преживявания.

ОГРАНИЧЕНИЯ И ВАРИАЦИИ ПРИ ЧОВЕШКАТА ПАМЕТ	ОБЯСНЕНИЕ
РЕКОНСТРУКЦИЯ	ВР трябва да разбира, че хората се различават съществено по отношение на способността си да регистрират и съхраняват спомени и да ги извикват в паметта си. Словесната и слуховата информация не се запечатва като точно копие на преживяното, а се реконструира под формата на словесен разказ към момента на извикване на събитието в паметта. Никога няма две еднакви формулировки; неизбежни са известни противоречия. Спомените се променят с времето, понякога съществено, и се влошават, тъй като се забравят подробности. Едни спомени може да избледнеят, други – да се изкривят, а трети – да станат още по-ярки. Ако се правят репетиции (да се говори за събитията), едни спомени може да избледнеят, други да се изкривят, а трети – да станат още по-ярки.
СПОМЕНИ ЗА ФАКТИ, ДАТИ И ПРЕДМЕТИ	По отношение на дати, часове, честота, продължителност и последователност; лични имена; дословно възпроизвеждане на словесен обмен; периферна информация и вида на обикновени предмети спомените може да се окажат ненадеждни или извикването им в паметта – невъзможно. Реконструирането при извикването на спомените почти винаги става чрез заключения, преценки и догадки и рядко е точно.
ЕМОЦИИ И ЗАПОМНЯНЕ	Силните емоции може да нарушат кодирането на спомените. Извикването в съзнанието на автобиографични спомени се влияе от настроението.
РАЗКАЗВАНЕ	Контекстът, в който спомените се извикват в паметта, направлява реконструкцията им. На паметта влияят въпросът за извличане на информация (от отворен или затворен тип), както и начинът на задаването му. Спомените са податливи на внушения, което е още по-силно, когато интервюираното лице е стресирано, с ниско самочувствие или възприема интервюиста като човек с критична или отрицателна нагласа. Има различия по отношение на представянето на информация в зависимост дали се дава устно в хода на интервюто, или чрез попълване на формуляр.
ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ТРАВМАТА ВЪРХУ ПАМЕТА И ПОВЕДЕНИЕТО	Хората, преживели травматични събития, често показват симптоми на избягването ; те избягват да мислят и да говорят за събитието. Може да проявяват дисоциация към момента на травматичното събитие или при извикване на спомена за него; не могат да си спомнят някои или всички аспекти на травмата, тъй като събитието (или част от него) първоначално не е било кодирано. Може да проявяват емоционално вцепенение и да се дистанцират емоционално от разказваните факти. Може да си спомнят само сетивни впечатления (емоции, усещания, звукове, миризми) или ретроспективни моменти. Имат склонността да си помнят основни подробности , към които е било насочено вниманието им, за сметка на незначителни подробности. Задържането може да се отрази на способността им да регистрират и да извикват в паметта си определени подробности от събитието. Възможно е да разчитат по-скоро на общи знания (схематична памет) за ситуацията, а не на това да извикват в паметта си конкретни болезнени събития.
СТРАХ И ЛИПСА НА ДОВЕРИЕ	Кандидатите може да нямат доверие на властите или на преводачите. Възможно е някои искрено да вярват, че тези, които са ги преследвали, се ползват с широки мрежи в други страни, включително в страната на убежище. Освен това, може да не желаят да разкрият дадени относими факти поради страх да не застрашат живота на роднини, приятели или съмишленици. Кандидати, при които страхът е свързан с половото самоопределяне, сексуално и свързано с пола насилие, сексуална ориентация и полова идентичност или трафик, може да се страхуват от отмъщение от общността и/или трафикантите. Кандидатите може да се страхуват от отмъщение от агентите, които са уредили пътуването им до съответната страна и влизането в нея.
КУЛТУРНА СРЕДА И ОБИЧАИ	Разнообразието в културната среда влияе на общуването. Разбирането и тълкуването на всяка информация е обусловено от културната среда. На представянето и тълкуването на информацията може да влияят различните културни среди. Ако не се отчита относителността в различните култури на думите, понятията и схващанията , е възможно да се стигне до недоразумения и погрешни оценки на достоверността. Понятията за време, време, разстояния и местонахождения може да са относителни от гледна точка на културата. Възможно е понятията за време да се различават от използваните в западния свят; събитията да се запомнят чрез отнасянето им към сезони, религиозни празници, фестивали и др.; датите на рождени дни и годишнини да не са важни в някои култури. Културната среда и нормите в страната на кандидата може да се отразят на начина на разказване, напр. една жена може да е живяла в уединение, да е общувала съвсем малко с непознати или представители на властите или да е свикнала мъже да говорят от нейно име.
ОБРАЗОВАНИЕ	Нивото на формално образование на кандидата може да влияе на способността му да формулира причините за молбата си; да отговаря на въпроси, включително на такива за общи знания в областта на историята, географията, политиката, социално-икономическото положение; както и разбирането му за контекста на дадени събития.

– фактори, които да се вземат предвид

ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА КАНДИДАТА (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

ПОЛ	<p>Полът определя идентичността, статуса, ролята, отговорностите и надмощието сред членовете на всяко общество. Специфичните за пола роли са обусловени от социални фактори; характеризират се с различия между и вътре в обществата и културите, както и различия според възрастта, вероизповеданието, етническия и социалния произход; развиват се при настъпили промени. Специфичните за пола роли влияят на нагласите, поведението, ролята и дейностите на мъжете и жените; при тях обикновено има неравенство и дисбаланс във властовото надмощие. Специфичните за пола роли се отразяват на преживяното от мъжете и жените преследване и сериозни посегателства, както и на молбите им за международна закрила. ВР трябва да оцени разказаното в контекста на пола на кандидата в съчетание с неговата възраст, култура, вероизповедание, семейство и социално-икономически статус, както и да се въздържа от заключения на основата на стереотипни, повърхностни, погрешни или неподходящи възприятия за пола.</p>
СЕКСУАЛНА ОРИЕНТАЦИЯ И/ИЛИ ПОЛОВА ИДЕНТИЧНОСТ	<p>Възможно е някои кандидати от групата на ЛГБТ да е трябвало да прикрият своята сексуална ориентация и/или полова принадлежност, за да избегнат лошо отношение, което да доведе до чувства на себеотрицание, печал, срам, изолация, омраза към себе си и психологически вреди; такива лица може първоначално да не разкрият истинските основания за молбата. Вероятно е да са преживели лошо отношение, дискриминация, тормоз и маргинализация, за които да им е трудно да говорят поради приписваните на половете норми. В резултат от приемането на своята сексуална ориентация и/или полова идентичност такива кандидати може да променят основанията в молбата в хода на процеса. Преживяванията на тези лица се влияят от тяхната културна, икономическа, семейна, политическа, религиозна и социална среда; това се отразява на начина, по който изразяват своята сексуална ориентация и/или полова идентичност. ВР не трябва да основава оценката си на достоверността на повърхностно разбиране за преживяното от тези кандидати или на погрешни/стереотипни допускания.</p>
СТИГМА И СРАМ	<p>Стигмата, срамът, страхът от отхвърляне от семейството и общността може да блокират разкриването на информация. Преживяните основано на пола насилие често се смятат за морално отговорни за деянието, което е неприемливо и срамно от гледна точка на културните норми на общността. Възможно е такива хора да са травмирани, да се самообвиняват, да се срамуват, да имат загуба и изкривяване на спомените. Със стигмата може да се обясни и липсата на документи или други доказателства, напр. доклади за инцидента, информация за страната на произход.</p>
ДРУГИ ФАКТОРИ	<p>Възраст, социален статус, професия, вероизповедание и убеждения, селски или градски произход и др.</p>

ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА ВЗЕМАЩИЯ РЕШЕНИЯТА

<p>Принципът за обективност и безпристрастност изисква подход към достоверността, при който субективността да е сведена до минимум. ВР трябва да знае, че субективност може да се прояви в следното:</p>	
МИСЛОВЕН ПРОЦЕС ПРИ ВР	<p>Ако ВР е стигнал до заключението, е по-вероятно да вярва на доказателствата в подкрепа на заключението, дори и да са неубедителни. Понятието, познато като ефект на ореола, е склонността на ВР или да вярва на всичко, или да не вярва на нищо. Ефектът на ореола засилва относителната тежест на първоначалните впечатления, при което следващата информация може да се приеме като неотнормима към случая.</p>
ЛИЧНО И ОБЩО ПОЛОЖЕНИЕ НА ВР	<p>ВР не би трябвало да подхожда към оценката на достоверността от позицията на собственото си положение и житейски опит („Как бих постъпил аз или някой, когото познавам, в тази ситуация?“). ВР трябва да осъзнава влиянието на образованието си и да не се поддава на собствените си възгледи за това какво е правдоподобно и какво не е. ВР следва да си дава сметка за вероятността да вярва на определени твърдения заради това, че са свързани логически или отговарят на неговите убеждения.</p>
ДУШЕВНО СЪСТОЯНИЕ НА ВР	<p>ВР не трябва да подхожда със скептицизъм или нагласа за отрицания, което може да внесе предубеденост и изкривявания в оценката на достоверността. ВР не трябва да се поддава на раздразнение, когато преценява, че кандидатът е излъгал. Осъзнаването и разбирането са противоотровата на субективността.</p>
ПОЛИТИЧЕСКА, ОБЩЕСТВЕНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА СРЕДА НА ВР	<p>ВР трябва да си дава сметка за отражението на нагласите в обществото, политиката и институциите за предотвратяване на незаконната имиграция върху мисленето и отношението му. Той следва да не забравя, че обективният подход е закрилата, и да поддържа съблюдуването на основните права.</p>
ПОВТОРЯЕМОСТ НА ЗАДАЧАТА	<p>Поради повторяемостта в изпълнението на задачата ВР може да е склонен да категоризира молбите в типични профили със съпътстващите ги допускания за достоверност.</p>
ЗАКОРАВЯВАНЕ СПРЯМО РАЗГЛЕЖДАНЕТО НА СЛУЧАИ, УМОРА ОТ ОЦЕНКИ НА ДОСТОВЕРНОСТТА, ЕМОЦИОНАЛНО ДИСТАНЦИРАНЕ, СТРЕС И КОСВЕНА ТРАВМА	<p>Постоянното изслушване на разкази за мъчения, насилие или нечовешко и унижително отношение може да има психологически поражения сред вземащите решенията. Недоверието е стратегия за справяне, която може да е пагубна за обективността и безпристрастността. Вероятно е емоционалното дистанциране да се преобразува в недоверие и нежелание да се прояви разбиране към историята на кандидата.</p>

Показатели за достоверност

Оценката на достоверността е свързана с процеса на събиране на относима информация от кандидата; разглеждането ѝ в светлината на цялата налична на ВР информация; и преценката за това дали и кои от декларациите на кандидата и други доказателства, свързани със съществени елементи по молбата, могат да се приемат. Приетите факти може впоследствие да се вземат предвид при анализа на основателния страх от преследване и действителния риск от сериозни посегателства.

Молбите трябва да се разглеждат и решенията трябва да се вземат индивидуално, обективно и безпристрастно. Няма обаче безпогрешен и напълно обективен способ за оценяване на достоверността на представените от кандидата съществени факти. Необходимо е да се използват показатели за достоверност, за да се сведе до минимум субективността. Нито един от показателите не може със сигурност да определи достоверност или липса на достоверност. ВР трябва да не забравя, че в основата на всеки показател има допусканията, които може да се окажат неприложими и/или ненадеждни поради факторите и обстоятелствата по съответната молба. (вижте „Фактори, които влияят на оценката на достоверността“).

ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДОСТОВЕРНОСТ	ОБЯСНЕНИЕ
ДОСТАТЪЧНОСТ НА ПОДРОБНОСТИТЕ И КОНКРЕТНОСТ	ВР трябва да прецени дали степента и естеството на представените от кандидата подробности са разумни и показателни за истинско лично преживяване на човек в личното и общо положение на кандидата (възраст, пол, регион на произход, образование и др.).
ВЪТРЕШНА ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ	„Вътрешната последователност“ е свързана с последователността в изложеното при интервюто или в писмените или устните декларации на кандидата или съответствието между декларираното и документите или другите доказателства, представени от кандидата. Необходимо е да няма несъответствия, противоречия и разминавания в информацията.
СЪОТВЕТСТВИЕ МЕЖДУ ДЕКЛАРИРАНОТО ОТ КАНДИДАТА И ИНФОРМАЦИЯТА, ПРЕДСТАВЕНА ОТ ЧЛЕНОВЕ НА СЕМЕЙСТВОТО ИЛИ СВИДЕТЕЛИ	Съответствието между изложените от кандидата факти и декларации, направени от лица на негова издръжка, други членове на семейството или роднини, може да се разглежда като показател за достоверност.
СЪОТВЕТСТВИЕ МЕЖДУ ДЕКЛАРИРАНОТО ОТ КАНДИДАТА И НАЛИЧНАТА КОНКРЕТНА И ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ, ВКЛ. ЗА СТРАНАТА НА ПРОИЗХОД	ВР трябва да оцени достоверността на изложените от кандидата съществени факти на фона на общоизвестното за положението в страната на произход или мястото на обичайно пребиваване; точната, независима и актуална към съответния период информация за страната на произход; наличната конкретна информация; или други експертни доказателства (медицински, антропологични, езикови анализи, доклади за проверка на документите).
ПРАВДОПОДОБНОСТ	„Правдоподобността“ се отнася до това, което изглежда разумно, възможно или вероятно. ВР трябва да внимава констатациите му за достоверността да не се основават на субективни допускания, предубеждения, догадки и спекулации, а на независими, обективни, надеждни и актуални към съответния период доказателства.

Структуриран подход към оценката на достоверността

Процесът на предоставяне на международна закрила се провежда на два етапа. На първия етап се събира относима информация, набелязват се съществените факти и се определя дали и кои от представените от кандидата твърдения и други доказателства могат да се приемат. На втория етап се извършва анализ на основателния страх от преследване и на действителния риск от сериозно посегателство.

СТЪПКИ	ОБЯСНЕНИЕ	☒
ПЪРВИ ЕТАП: Оценяване на достоверността на направените от кандидата декларации и други доказателства		
Заб.: Трябва да се осигури възможност за коментари по евентуални неблагоприятни констатации до вземане на решението.		
СТЪПКА 1: СЪБИРА СЕ ЦЯЛАТА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОБОСНОВАВАНЕ НА МОЛБАТА	Всички твърдения и други доказателства в подкрепа на молбата трябва да се събират както от кандидата, така и от ВР. Свързаните с молбата доказателства могат да се представят от кандидата или да се събират от ВР до вземане на решението. Тъй като е възможно кандидатът да не е запознат с основанията за международна закрила, фактите по молбата трябва да се разглеждат по-общо.	☐
↓		
СТЪПКА 2: ОПРЕДЕЛЯТ СЕ СЪЩЕСТВЕНИТЕ ФАКТИ	След като е събрал всички факти по случая, ВР определя кои от тях може да са свързани с основанията за закрила. Решенията за предоставяне на международна закрила се вземат, като се оценят съществените факти по молбата. Съществените факти представляват същината на молбата и трябва да са ясно определени.	☐
↓		
СТЪПКА 3: ОЦЕНЯВА СЕ ДОСТОВЕРНОСТТА НА ВСЕКИ СЪЩЕСТВЕН ФАКТ	При оценяване на достоверността на всеки съществен факт ВР прилага подобаващо показателите за достоверност в светлината на личното и общото положение на кандидата и на факторите, които може да повлияят на тълкуването му на информацията.	☐
↓		
СТЪПКА 4: ОПРЕДЕЛЯ СЕ КОИ СЪЩЕСТВЕНИ ФАКТИ СА		
↓	↓	↓
❶ Приети съществени факти Приетите факти са без противоречия, достатъчно подробни и правдоподобни, независимо дали са подкрепени или не с документи или други доказателства.	❷ Отхвърлени съществени факти Отхвърлените факти не са достатъчно подробни, съдържат противоречия и са неправдоподобни.	❸ Несигурни съществени факти Несигурните факти не са подкрепени с документи или други доказателства или са факти, при което е останало някакво съмнение.
		☐
		↓
СТЪПКА 5: ПРЕЦЕНЯВА СЕ ДАЛИ ДА СЕ ПРИЛОЖИ ПРИНЦИПЪТ НА СЪМНЕНИЕТО В ПОЛЗА НА КАНДИДАТА КЪМ ФАКТИ, ПРИ КОИТО СА ОСТАНАЛИ СЪМНЕНИЯ	ВР преценява дали да приложи принципа на съмнението в полза на кандидата към всички други съществени факти, при които е останало някакво съмнение, когато направените декларации като цяло са последователни, правдоподобни и в съответствие с информацията за страната на произход, а представените от кандидата пояснения във връзка с привидни противоречия, разминавания, пропуски и неправдоподобни елементи са разумни.	☐
↓		
ПИСМЕНО РЕШЕНИЕ: ПОСОЧВА СЕ ЯСНО КОИ ФАКТИ СЕ ПРИЕМАТ И КОИ СЕ ОТХВЪРЛЯТ, ПОСОЧВАТ СЕ ПРИЧИНИТЕ	ВР набелязва всички приети съществени факти, които още се вземат предвид на втория етап – анализа на основателния страх и действителния риск от сериозно посегателство. Това са съществените факти, приети при стъпка 5, след като е приложен принципът на съмнението в полза на кандидата. Посочват се причините за приемането или отхвърлянето на всеки съществен факт.	☐
ВТОРИ ЕТАП: Анализ на основателния страх и сериозното посегателство		

Приложение 2

Съдържание на пълния доклад

Признателност.....	3
--------------------	---

ГЛАВА 1 – Въведение.....11

1. Предистория.....	13
---------------------	----

2. Цели и обхватна доклада	15
----------------------------------	----

Ограничения при изследването.....	16
-----------------------------------	----

3. Методология	18
----------------------	----

3.1 Методология на изследването.....	18
--------------------------------------	----

3.2 Национална методология на изследването.....	19
---	----

Проучване по документи	19
------------------------------	----

Подбор и преглед на молби и решения.....	20
--	----

Наблюдаване на интервюта с кандидати	21
--	----

Интервюта и консултации със заинтересовани субекти в отделните държави	21
--	----

Националните изследвания в цифри	21
--	----

4. Резерви, използвана терминология и обяснения	22
---	----

Резерви	22
---------------	----

Използвани термини и обяснения.....	22
-------------------------------------	----

Преводи	23
---------------	----

ГЛАВА 2 – Оценка на достоверността: цели и принципи.....25

1. Какво е оценката на достоверността?.....	27
---	----

1.1 Цел на оценката на достоверността.....	27
--	----

1.2 Значение на оценката на достоверността.....	28
---	----

1.3 Предизвикателства при оценката на достоверността.....	30
---	----

2. Принципи и стандарти при оценката на достоверността	34
--	----

2.1 Споделено задължение	35
--------------------------------	----

2.2 Индивидуално оценяване	35
----------------------------------	----

2.3 Обективно и безпристрастно оценяване	37
--	----

2.4 Оценяване основано на доказателства	41
---	----

2.5 Насоченост към съществените факти.....	42
--	----

2.6 Възможност за кандидатите да коментират евентуални неблагоприятни констатации от оценката на достоверността.....	43
--	----

2.7 Оценка на достоверността на базата на всички доказателства	45
--	----

2.8 Внимателно и обстойно разглеждане на молбата	48
--	----

2.9 Принцип на съмнението в полза на кандидата	49
--	----

2.10 Ясни и недвусмислени резултати от оценката на достоверността и структуриран подход.....	50
--	----

ГЛАВА 3 – Оценка на достоверността:

мултидисциплинарен подход	53
---------------------------------	----

1. Въведение	55
--------------------	----

2. Лично и общо положение на кандидата	56
--	----

2.1 Ограничения и вариации при човешката памет	57
--	----

2.1.1 Реконструкция	57
---------------------------	----

2.1.2 Спомени за ‘факти’: дати и предмети.....	58
--	----

2.1.3 Емоции и запомняне	60
--------------------------------	----

2.1.4 Разказване	60
------------------------	----

2.2 Въздействие на травмата върху паметта и поведението	61
---	----

2.3 Страх и липса на доверие	65
------------------------------------	----

2.4 Културна среда и обичаи	66
-----------------------------------	----

2.5 Образование	68
-----------------------	----

2.6 Пол	69
---------------	----

2.7 Сексуална ориентация и/или полова идентичност	71
---	----

2.8 Стигма и срам.....	72
------------------------	----

2.9 Други аспекти на положението на кандидата, като възраст, градски или селски произход, професия, социално-икономическо положение, вероизповедание	74
3. Фактори, които влияят на вземанията решенията	75
3.1 Вземащият решенията	75
3.1.1 Мисловен процес при вземанията решенията	75
3.1.2 Лично и общо положение на вземанията решенията	76
3.1.3 Душевно състояние на вземанията решенията	77
3.2 Политическа, обществена и институционална среда	78
3.3 Повторяемост на задачата	79
3.4 Закоравяване спрямо разглеждането на молби, умора от оценките на достоверността, емоционално дистанциране, стрес и косвена травма	79
4. Заключение	82
ГЛАВА 4 – Събиране на фактите	83
1. Въведение–обосноваване на молбата	85
2. Кой има задължението да обоснове молбата?	86
3. Принципно задължение на кандидата да обоснове молбата си	89
3.1 Какво трябва да представи кандидатът, за да обоснове молбата си?	89
3.2 Документи и други доказателства ‘на разположение на кандидата’	92
3.2.1 Значение на термина ‘документи на разположение на кандидата’	93
3.2.2 Значение на термина ‘задоволително обяснение’	96
3.3 Задължение на кандидата да обоснове молбата си ‘във възможно най-кратък срок’	97
3.3.1 Значение на ‘във възможно най-кратък срок’ в практиката на държавите	98
3.3.2 Задължението за представяне ‘във възможно най-кратък срок’ на личното и общото положение на кандидата	102

4. Задължение на решаващия орган по отношение на обосноваването на молбата	104
4.1 Предоставяне на информация и насоки на кандидата	105
4.1.1 Съобразяване с положението на кандидата при предоставянето на насоки	106
4.1.2 Предоставяне на насоки за видовете документи и други доказателства, които може да са относими	107
4.2 Предоставяне на насоки чрез задаване на подходящи въпроси при интервюто	110
4.2.1 Използване на въпроси за ‘общи знания’ за установяване на достоверността	113
4.2.2 Оценяване на отговорите на въпросите за ‘общи знания’	114
4.2.3 Допускания в основата на въпросите за ‘общи знания’	116
4.3 Предоставяне на разумна възможност на кандидата да даде пояснения по евентуални неблагоприятни констатации от оценката на достоверността	119
4.3.1 Правото на изслушване	121
4.3.2 Изискване за сътрудничество	124
4.4 Задължение на решаващия орган да събере самостоятелно доказателства, свързани с молбата	126
4.4.1 Събиране на информация за страната на произход	128
4.4.2 Събиране на факти и принципът на обстойното разглеждане	131
5. Заключение	134
ГЛАВА 5 – Показатели за достоверност	135
1. Въведение	137
2. Достатъчност на подробностите и конкретност	138
2.1 Обща политика във връзка с достатъчността на подробностите	138
2.2 Памет и достатъчност на подробностите	139
2.3 Лично и общо положение на кандидата и достатъчност на подробностите	142
2.4 Срам и стигма и достатъчност на подробностите	145

2.5	Други фактори, които се отразяват на обема подробности	145
2.6	Въпроси за общи знания и достатъчност на подробностите.....	146
3.	Вътрешна последователност в устните и/или писмените декларации на кандидата.....	149
3.1	Обща политика за вътрешната последователност	150
3.2	Памет и вътрешна последователност	151
3.3	Лично и общо положение на кандидатаи вътрешна последователност	153
3.4	Съответствие между предишни и следващи твърдения	154
3.5	Практика на държавните органи по отношение на съответствието между предишни и следващи твърдения	156
3.6	Съответствие между декларираното от кандидата и представени от него подкрепящи документиили други доказателства	160
3.7	Обосноваване на оценката на достоверността с всички налични доказателства.....	161
4.	Съответствие между декларираното от кандидата и информацията, представена от членове на семейството и/или свидетели	165
4.1	Памет и съответствие с информацията, представена от членове на семейството и/или свидетели.....	165
4.2	Съответствие с декларациите на други кандидати.....	166
4.3	Лично и общо положение и съответствие с информацията, представена от членове на семейството и/или свидетели	167
4.4	Практика на държавните органи във връзка със съответствието с информацията, представена от членове на семейството и/или свидетели.....	168
5.	Съответствие между декларираното от кандидата и наличната конкретна и обща информация	169
5.1	Законова и политическа рамка	169
5.2	Насоки за използване на 'външната последователност'	170
5.3	Лично и общо положение на кандидата и 'външна последователност'	171
5.4	Съответствие с информацията за страната на произход.....	173

6.	Правдоподобност.....	176
6.1	Значение на 'правдоподобен'	176
6.2	Лично и общо положение на вземащия решенията	177
6.3	Прилагане на правдоподобността в практиката на държавите.....	181
6.3.1	Субективни допускания и спекулации.....	181
6.3.2	Възприятие за риск.....	183
7.	Държание.....	185
7.1	Лично и общо положение.....	186
7.2	Практика на държавните органи във връзка с държанието	189
8.	Заклучение	191
ГЛАВА 6 – Оценка на поведението на кандидата.....193		
1.	Въведение	195
2.	Поведение, показателно за отсъствието на страх от преследване при кандидата или риск от сериозно посегателство.....	199
2.1	Забавяне при подаването на молба за международна закрила.....	199
	Фактори, които да се вземат предвид.....	200
2.2	Кандидатът не е кандидатствал за закрила в трета сигурна страна..	204
	Фактори, които да се вземат предвид.....	205
	Практика на държавните органи във връзка с неподаването на молба в трета сигурна страна	206
3.	Очаквано поведение в държавата членка, преценено като показателно за достоверност.....	208
4.	Поведение, преценено като показателно за склонността на кандидата към мизмами и нечестност	211
	Фактори, които да се вземат предвид.....	213
5.	Заклучение	217

ГЛАВА 7 – Подходи към оценката на достоверността	219
1. Въведение	221
2. Подходи към оценката на достоверността в практиката на държавите	222
2.1 Подходът в Холандия	222
Първа стъпка – оценяване на документите.....	222
Втора стъпка – определяне на приложим праг за достоверността: преценка за прилагането на чл. 31 (2) от (a) до (f) от Закона за чужденците	223
Трета стъпка – оценяване на достоверността на твърденията на кандидата.....	224
2.2 Подходът в Обединеното кралство.....	225
2.3 Подходът в Европейската учебна програма в областта на убежището (ЕАС).....	226
2.4 Анализ на различните подходи	226
2.4.1 Отправна точка.....	227
2.4.2 Оценяване на достоверността на всеки съществен факт	227
2.4.3 Прилагане на принципа на съмнението в полза на кандидата..	229
2.5 Праг за установяване на достоверността	237
3. Ясно изложение за това кои факти се приемат като достоверни и кои се отхвърлят	243
4. Структуриран подход към оценката на достоверността	245
4.1 Принцип на съмнението в полза на кандидата	246
4.2 Решение за прилагане на принципа на съмнението в полза на кандидата.....	247
4.3 Прилагане на принципа на съмнението в полза на кандидата.....	248
5. Заключение	250
Окончателно заключение	251

Анекси	253
Схеми и проверочни списъци за вземащите решения	254
Схеми на национални производства за предоставяне на международна закрила	262
Библиография	265
Списък на съдебната практика.....	277
Списък на съкращенията	285